

EDWARD RYMAR
Pyrzyce

RYCERSTWO ZIEMI ŚWIDWIŃSKIEJ W XII–XVI WIEKU

Centralne części Pomorza w zalesionej strefie moreny czołowej dość późno trafiły do źródeł historycznych. Tereny nad górną Regą, zanim znalazły się w państwie brandenburskim, wraz z okolicą Lipia zwane były ziemią Cinnenburg i wchodziły w skład kasztelanii kołobrzeskiej lub białogardzkiej. Warcisław III dymiński (1220–1264) w 1254 r. nadał obszary, określone nazwą Sarcthicze, wokół późniejszego Drawska, premonstratensom z Białoboków. Po 1264 r. Barnim I zapewne odebrał im je, nadając w zamian Świdwin z okolicą. Po sprzedaży przez Barnima zachodniej połowy ziemi kołobrzeskiej biskupowi (1276–1277) margrabiowie odkupili od mnichów i biskupa ich tytuły prawne i ok. 1280 r. zajęli ziemię świdwińską. Układem z 13 lipca 1280 r. margrabiowie linii młodszej, Albrecht (III), Otton (V) i Otton (VI), potwierdzili biskupowi Hermanowi posiadanie grodu Lipie (Arnhausen), zbudowanego w obrębie ziemi Cinnenburg, wraz z jego granicami, jakie wyznaczyli wasale Barnima I, oraz ustalili rozgraniczenie w ramach tej ziemi między margrabiowskim Świdwinem i Lipiem¹. Potem wschodnia granica ziemi świdwińskiej biegła na zachód od Bierzwnicy i Cieszeniewa. Margrabia Albrecht III 19 listopada 1292 r. zastawił interesujący

¹ *Pommersches Urkundenbuch*. Bd. I–VII. Hrsg. v. R. Klempin, R. Prümers, O. Heinemann, H. Frederichs. Stettin 1868–1936 (dalej PUB), Bd. II, nr 1168. Układ szerzej omawiali dotąd: L. Quandt, *Das Land an der Netze nebst der Neumark, wie sie von Pommern besessen und verloren wurden*. „Baltische Studien”, Alte Folge 15/1 (1853), s. 198 n.; P. v. Niessen, *Die Entstehung einer Territorialherrschaft im Lande Schivelbein und die Ausdehnung dieses Landes im 14. Jahrhundert*. „Schriften des Vereins für die Geschichte der Neumark” 4 (1896), s. 110 n.; J. Spors, *Początki Świdwina i próba identyfikacji ośrodka terytorialnego ziemi Cinnenborch wzmiankowanej w 1280 r.* „Rocznik Koszaliński” 20 (1984/85), s. 45–63.

nas obszar swym kuzynom, Ottonowi IV, Konradowi z linii starszej, za sumę 4000 grzywien. Od tej pory ziemia pozostawała w dyspozycji tej linii Askańczyków. Stąd w latach 1306–1308 szły brandenburskie wyprawy zbrojne do ziemi sławieńskiej, słupskiej, gdańskiej.

Syn Konrada, margrabia Waldemar, zadłużony w okresie wojny północnej (1316), rozliczając się z biskupem kamieńskim Henrykiem, dłużny mu i kapitule kamieńskiej 10 tys. grzywien brandenburskich srebra z tytułu kilkuletnich wojskowych służb ich poddanych w minionej wojnie, zastawia im 9 października 1317 za 6000 grzywien pełne władztwo (*dominium utili et directo*) nad ziemią, miastem i zamkiem Świdwin oraz za 4000 grzywien – nad ziemią, miastem i zamkiem Złocieniec. Przewidziano spłatę długu w ciągu następnych 14 lat². Widocznie po rychłej śmierci biskupa przed 18 grudnia 1317 r., a na pewno przed 27 maja 1319 r. układ stał się nieaktualny, skoro 27 maja 1319 r. margrabia sprzedał ziemię świdwińską za 11 tys. grzywien Wedlom i Mikołajowi Olafsonowi, byłemu stolnikowi duńskiemu. Wedlom nie zastawiono jednak całej ziemi, skoro przy opisie kraju w 1337 r. nie zaznaczono, że ziemia ta należy do Wedlów, jak w wypadku innych ich terenów (np. ziemia kaliska). Sprzedaż objęła zapewne tylko kraj przynależny do zamku i miasta. Wedlowie mieli zlecone wójtostwo nad całą ziemią.

W rejestrze kosztów wojennych zestawionym w 1321 r. przez marszałka książąt pomorskich Wedegona von Wedla znajdują się też drobni rycerze z okolic Świdwina: Segher de Berkenow, Kurt de Lekow, Wicko Pribslaff, zatem ich lennicy z Berkanowa, Lekowa i Przybysławia.

Po wymarciu dynastii askańskiej w Brandenburgii książęta pomorscy przejściowo zarządzający Nową Marchią (1319–1325/27) uznali prawa biskupa do ziemi świdwińskiej, co wyraziło się w opisie granic biskupa kamieńskiego z 1 maja 1321 r.: na wschodzie i północy granicą Rega (ale czy nie chodzi o Starą Regę?); między Starym i Nowym Worowem, na zachodzie – wieś Nętno i ziemia łobeska Borków; na południu – pola Rydzewa, Żółtego, Zarańska, Bornego i Kłacka³.

W nowej sytuacji politycznej, po wyrugowaniu książąt pomorskich z obszaru Marchii Zaodrzańskiej, margrabia Ludwik Starszy 24 marca 1337 r. układa

² *Codex diplomaticus Brandenburgensis*. Hrsg. v. A.F. Riedel. Berlin 1838–1869 (dalej CDB; cz. I jako A, t. I–XXV; cz. 2 jako B, t. I–VI; cz. 3 jako C, t. I–III), A XVIII, s. 213; PUB V, nr 3144.

³ PUB VI, nr 3491. Problemem granic zajmowali się kiedyś szczegółowo L. Quandt, *Das Land...*, s. 197 i P. v. Niessen, *Die Entstehung...*, s. 110.

się z biskupem kamińskim Fryderykiem w sprawie „zatków, ziem i miasteczek” (*castra, terras et opida*) z „terytoriów” (*territeriorum*) Lipiany, Złocieniec i Świdwin oraz dziesięcin, które wskutek zgonu margrabiego Waldemara były w rękę biskupa, teraz jednak margrabia je przejmuje od niego w lenno⁴, przy czym nie mówi się o Wedlach, a tylko wśród świadków układu wystąpił jeden z nich: Hasso. W księdze ziemskiej z 1337 r. *terra Schiuelbeyn* – jak gdyby margrabiego, przy czym Wedłów przy opisie poszczególnych wsi nie wspomniano! – obejmuje Zarańsko, Żółte, Więclaw, Rzepczyno, Chomętowo, Wilczkowo, Kluczkowo, Łabędzie, Pęczorzyno, „Berwenitz”, Smardzko, Koszanowo, Brzeźno, Słonowice, Karsibór, Dołgie, Borne, Kłacko, Rydzewo; na północ od Regi – Nielep i Krosino⁵. Do tego doliczyć trzeba koniecznie Świdwin, Przybysław, Bystrzyno, Ciechnowo, Kłodzino na zachód i północ od starej granicy na Redze i zapewne Cieszyno przy południowym brzegu jeziora Siecino. Granicą od północnego zachodu, północy i wschodu była Rega, od południa granica biegła wzdłuż jeziora Kłacko, jezior Dużego i Małego Gęgnowskiego koło Łabędzia, do jeziora Więclaw i Regi⁶. Brakuje wprawdzie w Landbuchu z 1337 r. wsi między Kokną i jeziorem Drawsko, takich jak Siecino, Cieszyno, Darskowo, ale w 1321 r. należały do biskupa, chyba więc obydwie kawałki zostały nabyte za margrabiego Waldemara, zapewne w końcu XIII w., najpóźniej 1308 r.⁷

Jutta, żona Hassona von Wedla, otrzymała w 1341 r. dożywocie w Przybysławiu i młyn Bystrzynka, a więc margrabia musiał to tymczasem odzyskać. Bystrzyno i Kłodzino w 1370 r. należały do żony Hansa ze Świdwina. Tenże w 1375 r. nadał Ottonowi Koppe z Łabędzia łany w Ciechnowie, posiadane po ojcu⁸.

W 1384 r. ziemia świdwińska została sprzedana przez Wedłów zakonowi krzyżackiemu. To obszar 48 wsi – potem Krzyżacy nabyli jeszcze Nętno, odkupione od Borków⁹. W czasach krzyżackich ziemia świdwińska, zarządzana w ramach Nowej Marchii przez nadleśnego (*magister nemorum, Waldmeister*), od

⁴ CDB A XVIII, s. 76.

⁵ *Das Neumärkische Landbuch Markgraf Ludwigs des Älteren vom Jahre 1337*. Hrsg. v. L. Gollmert. „Mitteilungen des Historisch-Statistischen Vereins zu Frankfurt a.O.” 1862, H. 2, , s. 26.

⁶ G. Wrede, *Die Grenzen der Neumark 1319–1817*. Greifswald 1935, s. 106 n.

⁷ P. v. Niessen, *Die Entstehung...*, s. 111.

⁸ L. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte und Geschichten*. Schivelbein 1925, s. 19; P. v. Niessen, *Die Entstehung...*, s. 111.

⁹ P. v. Niessen, *Die Entstehung...*, s. 113.

1441 r. stanowiła odrębne wójtostwo jako uposażenie byłych wójtów nowomarchijskich: Waltera Kirschkorba (1441–1448) i Hansa Dobenecka (1450–1455)¹⁰. W 1455 r. zakon ustąpił z niej na rzecz elektora brandenburskiego Fryderyka II, któremu rok wcześniej zastawił Nową Marchię.

Władający nią margrabia Jan kostrzyński (1535–1571) 15 czerwca 1540 r. zamienia z joannitami ich komturię w Chwarszczanach na domenę świdwińską z określonymi wsiami (Biały Zdrój, Nętno, Rydzewo, Pęczeryno, Ciechnowo, Jastrzębniki, Dolganów, Kłodzino, Smardzko, Chomętowo, Lipce, Przybysław, Więclaw, części Lekowa, Łabędzia, Połchleba, dochody z Nielepu, Krzecka, Ząbrowa, Berkanowa, Wilczkowa) wraz z urzędem amtmiana świdwińskiego i drawskiego. Pierwszym komturem-landwójtem był Melchior von Barfuss. Utworzenie komturii daje początek landwójtostwu, następnie zaś powiatowi, o którym mowa w latach 1557 i 1569, a matrykuła wojskowa z 1565 r. zalicza do niego: Rusinowo, Zarańsko, Słonowice, Jankowo, Brzeźno, Wilczkowo, Rzepczyno, Oparzno, Międzyrzecze, Słowieńsko, Berkanowo, Ząbrowo, Klepczewo, Lekowo, Łabędzie, ale też Żabinek i Stawno (zamiast w pow. Złocieniec!) i nienazwane lenna Maćka von Borcke ze Strzmiela i von Ostenów; lennicy byli zobowiązani łącznie do służby w 35 zbrojnych koni¹¹.

Ziemia świdwińska była zasiedlona w średniowieczu przez wiele drobniejszych rodzin rycerskich, mających odgałęzienia w pobliskich ziemiach Księstwa Pomorskiego. Oto one:

Berkenow

Segher *de Bekenow* wymieniony został w rejestrze kosztów wojennych podkomendnych, zestawionych księżętom pomorskim w 1321 r. przez ich marszałka Wedegona von Wedla, pana na Świdwinie. Otrzymał 9 grzywien, a za stracone konie 25 grzywien srebra rekompensaty. Chyba więc to lennik z Berkanowa koło Świdwina, skoro ponadto wymieniono go po Konradzie von Lekowie – a więc z Lekowa i Vicconie Pribbezlawie¹² – a więc z Przybysławia koło Świdwina. Zapewne należał do rodziny Ruchel, mającej lenno w Berkanowie, skoro później nigdy nie występuje już rodzina rycerska z takim nazwiskiem odmiejscowym.

¹⁰ Zob. E. Rymar, *Studia i materiały z dziejów Nowej Marchii i Gorzowa. Szkice historyczne*. Gorzów Wlkp. 1999, s. 126 n.

¹¹ CDB A XVIII, s. 277; C. v. Eickstedt, *Beiträge zu einem neueren Landbuch der Mark Brandenburg*. Magdeburg 1840, s. 42.

¹² PUB VI, nr 3560.

Von Blankenburg

Stary ród niemiecki rozsiadły od XIII w. też na Pomorzu, w XIV w. znany w Nowej Marchii (k. Strzelec 1337). Rycerze pomorscy Henryk i Anzelm, z konsensem biskupa kamieńskiego Mikołaja (z zakonu krzyżackiego), jako jego lennicy zastawiali w 1408 r. wójtowi krzyżackiej Nowej Marchii Arnoldowi Badenowi swe dobra Powalice (Petershagen), Mysłowice, Sławoborze¹³, tuż przy północnej granicy Nowej Marchii. Stamtąd pochodzili potem: Henning i Henryk (1413), Hasso (1440), Anzelm (1440–1441). Claus/Mikołaj na Powalicach, towarzysz landwójta Nowej Marchii Dionizego von der Ostena, wystąpił przy nim w Dąbiu gryfickim 1 maja 1466 r.¹⁴ Z czasem Blankenburgowie przeniknęli też na obszary nowomarchijskie, bo w 1536 r. rodzinę tę spotykamy w Słonowicach, w 1564 r. są nadal w Powalicach i Mysłowicach na Pomorzu, ale też w sąsiednim Słowieńsku i Sławoborzu, już w Nowej Marchii¹⁵. W matrykule marchijskiej z 1565 r. Aleksander ze Słowieńska zobowiązany był do służby jednokonnej; w 1571 r. elektor wystawił list lenny dla tegoż Aleksandra i dla Ewalda, w 1572 r. Aleksander miał tam 7 łanów, a w pobliskim Sobiemirowie 5,5 łana¹⁶. W herbie głowa i szyja kozła z długą brodą i do tyłu zakreconymi rogami, w błękitnym polu¹⁷.

Boltenhagen (Bultenhagen, Bolte, Boltz)

Na Mikołaja (Claus) Bolte ze Świdwina skarżył się ok. 1412 r. Maćko Borko (Matzke Borcke) z Łobza u wielkiego mistrza krzyżackiego z powodu niedochowywania pokoju, jaki miał z wójtem Nowej Marchii¹⁸. Przynależność tegoż do rodu Boltenhagenów wydaje się pewna, zwłaszcza skoro znamy (innego?) Clau-

¹³ *Repertorium der im Kgl. Staatsarchive zu Königsberg i. Pr. befindlichen Urkunden zur Geschichte der Neumark*. Bearb. P. v. Niessen. „Schriften des Vereins für Geschichte der Neumark” 3 (1895) (dalej *Repertorium*), nr 243a, 245.

¹⁴ O. Grotefend, *Geschichte des Geschlechts von der Osten. Urkundenbuch*. Bd. II. Stettin 1923 (dalej UBO II), nr 1398.

¹⁵ L. v. Ledebur, *Adelslexicon der Preußischen Monarchie*. Berlin 1855, Bd. I, s. 31; CDB A XXIV, s. 308.

¹⁶ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 43, 68; H.-G. Ost, *Die zweite deutsche Ostsiedlung im Drage- und Küddow-Gebiet*. 1. Teil: *Wandlungen im Siedlungsbild eines Abwanderungsgebietes*. Leipzig 1939, s. 132.

¹⁷ J.T. Bagmihl, *Pommersches Wappenbuch*. Stettin 1843–1855, Bd. I, s. 31; M. Hlebionek, *Obce rycerstwo i szlachta w ziemi waleckiej od XIV do XVIII wieku. Przewodnik genealogiczno-heraldyczny*. Inowrocław 2002, s. 38.

¹⁸ *Geschichtsquellen des Burg- und schlossgesessenen Geschlechts von Borcke*. Hrsg. v. G. Sello. Berlin 1896–1912 (dalej UBB), Bd. II/2, nr 40; *Repertorium*, nr 302.

sa Bolte, burmistrza Świdwina 1441¹⁹–1442, rajcę 1445, burmistrza 1446–1447²⁰, czyniącego nadania ziemskie dla świdwińskich kartuzów w latach 1447 i 1449²¹. Związek rodu ze wsią Boltenhagen (dziś Bełtno) koło Świdwina – jest oczywisty. Mógł do tego rodu należeć Paweł von Boltz, Bolte, kanonik myśliborski 1451, dziekan tamże 1452, 1453²², zatem to Paweł Boltenhagen (ale też Bebenhagen), zmarły przed 5 listopada 1463 r. archidiakon w Czelinie²³. Zapewne z tego rodu pochodził też Henryk Boltz składający hołd elektorowi brandenburskiemu w 1454 r.²⁴, a zatem lennik w obszarze ziemskim.

Von Borcke

Ziemia łobeska, od XIII w. rodu należąca do Borków, potomków pana pomorskiego Borka I (1180)²⁵, nie weszła w skład Nowej Marchii. Jednak Nętno, wieś Borków przy południowym skraju ziemi świdwińskiej, Maćko (Matzke) i Ulryk ze Strzmiela za zgodą książąt słupskich w 1388 r. sprzedali Krzyżakom²⁶, od 1384 r. posiadaczom ziemi świdwińskiej. Mieli też potem Borkowie jakieś inne posiadłości w tej ziemi. Henryk z Łobza i synowie pozostawiali w zakończonym 19 listopada 1442 r. sporze z krzyżackim nadleśnym Świdwina i wójtem Nowej Marchii Walterem Kirschkorbem o dochody z Kluczkowa, Bierzwnicy (Reinfeld) i jakiejś nierozpoznanej wsi *Grellenhagen*²⁷. Ten Henryk, zmarły przed 1446 r., nabył je kiedyś od rodu von dem Borne i z synami Clausem, Hansem, Joachimem

¹⁹ J. Zdrenka, *Niewykorzystane możliwości badawcze do historii Pomorza Środkowego w archiwum gdańskim (1401–1466)*. „Studia Bałtyckie”: Historia 2. Koszalin 1996, s. 86.

²⁰ Tamże, s. 86: 1441; *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum* [...]. Bearb. v. E. Joachim. Hrsg. v. P. v Niessen. Göttingen 1948–1950 (dalej RHD), Vol. II, nr 2568; UBB II, nr 118: 1442; *Repertorium*, nr 1036: 1445; *Regesta historiae Neomarchicae. Die Urkunden zur Geschichte der Neumark und des Landes Sternberg*. Hrsg. v. K. Kletke. Abt. I–III. „Märkische Forschungen” 10, 12, 13 (1867, 1868, 1876) (dalej *Regesta*), Abt. II, s. 185: 1446–1447; Z.H. Nowak, *Jakub Skolin*. W: *Ludzie pomorskiego średniowiecza. Szkice biograficzne*. Gdańsk 1981, s. 128.

²¹ T. Katafiasz, *Dzieje miasta do 1945 roku*. W: *Świdwin w 1296–1996. Studia z dziejów miasta*. Red. B. Polak. Koszalin–Świdwin 1996, s. 53; [R. Virchow,] *Zur Erinnerung an Rudolf Virchow. Drei historische Arbeiten Virchows zur Geschichte seiner Vaterstadt*. Berlin 1903, s. 18.

²² *Repertorium*, nr 1338: 1451; RHD II, nr 2872; CDB A XVIII, s. 379: 1442.

²³ *Repertorium Germanicum*. Bd. VIII. Tübingen 1993, nr 4401, 4808; Bd. IX. Tübingen 2000, nr 5164.

²⁴ CDB A XXIV, s. 161.

²⁵ Zob. E. Rymar, *Pierwsze generacje rodu pomorskich Borków (XII–XIV w.)*. „Przegląd Zachodniopomorski” 2003, z. 3, s. 8 n.

²⁶ UBB I, nr 293–296.

²⁷ UBB II, nr 118.

i Ottonem 7 września 1443 r. nadał kartuzom ze Świdwina pobór drzewa i wapna w Bierzwnicy, z tym, że Bogusław IX musi na to udzielić konsensu; w 1445 r. synowie ci sprzedali im część Rycerzewa, część Sławy już w księstwie słupskim (w ziemi już białogardzkiej) i „wszystko”, co ojciec kiedyś zakupił od rodu von dem Borne. Tak więc posiadłość w Bierzwnicy, Rycerzewie i zamkową w Sławie Henryk z synami sprzedał świdwińskim kartuzom, o czym pisał wielki mistrz krzyżacki w 1446 r. do księcia słupskiego Bogusława IX, prosząc go o konsens. Także w 1447 r. stwierdzono, że Kluczkowo – należące kiedyś do tegoż Henryka i synów – przeszło na kartuzów świdwińskich²⁸.

Hans sprzedał kuzynowi Ulrykowi ze Strzmiela, synowi Wolfa, swe dziedzictwo i lenno, mianowicie: w ziemi świdwińskiej jedną trzecią i jedną szesnastą Rusinowa, trzy czwarte Bełtna i połowę Kowanowa, o czym dowiadujemy się 10 maja 1464 r., gdy jego synowie Claus i Hans stwierdzają, że doszło do tego przy pośrednictwie innego kuzyna, landwójta nowomarchijskiego Mikołaja²⁹. Ulryk i synowie mieli więc dobra w ziemi świdwińskiej, co najmniej lenna Meseritzów z Ząbrowa. W 1499 r. hołdowali w Drawsku nowemu elektorowi także Jerzy, Henryk, Krzysztof, Otto, Bernd (Borzęta?) ze Strzmiela, synowie Ulryka³⁰. Kamera elektorska w 1522 r. podtrzymała obowiązki lennicze Meseritzów z Ząbrowa wobec Jerzego, Krzysztofa, Ottona i Hansa, Borków ze Strzmiela, synów Ulryka³¹. W matrykule wojskowej z 1565 r. zobowiązani do służby wojskowej z powiecie świdwińskim byli: do dwukonnej – Matzke ze Strzmiela (nie napisano, z jakich lenn w Nowej Marchii) i Ulryk z tytułu swych lenników Meseritzów i rodu Rütze w Rusinowie; do czterokonnej – dziedzice Wolfa z lenn w Słonowicach, Jankowie, Zarańsku i części, którą otrzymał on od „Bodin” (czyżby więc Boytinów?)³².

Ale podwaliny pod fortunę rodu w Nowej Marchii położył dopiero Henryk „Czarny Rycerz”, syn Henninga z Łobza, Pęcina i Reska, od 10 kwietnia 1467 r. landwójt Nowej Marchii z siedzibą w Chomętowie koło Dobiegniewa³³. Henryk nabył bowiem dawne dobra Wedłów na Złocieńcu. Zmarł 10 grudnia 1496 / 18 listopada 1497 r., pozostawiając synów Karstena i Adriana. Karsten, landwójt

²⁸ UBB I, nr 124, 132–133; CDB A XVIII, s. 244.

²⁹ UBB II/2, nr 158.

³⁰ CDB C II, s. 440.

³¹ UBB IV, nr 29: 1514; CDB A XVIII, nr 209.

³² C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42.

³³ CDB A XVIII, s. 195.

Świdwina, jeszcze w 1526 r. mieszkający w Złocieniu, żonaty z Barbarą, córką Joachima von Arnima z domu Boitzenburg i Anny córki Krzysztofa von Polentza ze Świdwina oraz Elżbiety von Everstein z Nowogardu, zmarł najpóźniej w 1536 r., bo 15 czerwca tegoż roku list lenny na całą fortunę złocienięką otrzymali jego synowie Franciszek, Matzke i Brand³⁴. Wcześniej Wolfgang (Wulff), syn Adriana, 6 czerwca 1524 r. jako radca elektorski został dożywotnim zarządcą domeny w Świdwinie i landwójtem Nowej Marchii. Wraz z żoną Juttą von Putbus z tytułu zadłużenia na sumę 3000 reńskich guldenów otrzymał od elektora w 1529 r. rentę 180 reńskich guldenów z dóbr zamkowych Świdwina³⁵.

Szlachtę okręgu Świdwina reprezentował na landtagu 21 grudnia 1569 r. Messig z „Labe”³⁶, tj. z Łobza czy Łabędzia. W 1571 r. list lenny z tytułu lenn w Nowej Marchii otrzymali: Ulryk ze Strzmiela – na połowie Rusinowa; Messig z braćmi: Ernestem, Franciszkiem, Zittigkiem, Senstigkiem – na Janikowie i Słonowicach; Joachim i Otto, synowie Ottona oraz Dawid, Joachim, Antoni, synowie Joachima i Franciszek z braćmi – na Jastrzębnikach. Lutke w 1572 r. miał w Słonowicach 6 łanów. Po śmierci braci Ernesta, Mesiga, Franciszka, Littiga i Senfftiga w 1582 r. ich lenno w Zarańsku otrzymał od elektora Jan Köderitz³⁷.

Von dem Borne

Wielki ród w licznych gałęziach, znany co najmniej od 1136 r. w Saksonii, księstwie Brunszwiku (tam wieś Bornum między Wolfenbüttel i Lockum), Askanii, hrabstwie Regenstein. Pełny przegląd daje monografia rodu pióra Georga Schmidta, który naliczył 31 miejscowości o nazwie Born. Nazwa od źródła, zdroju lub studni (łac. *de fonte* = u źródła, zdroju; niem. *bei dem Borne*)³⁸. Od 1263–1265 Dietrich de Bornen znany był w Brandenburgii (tamże dziś Bornim, miasto k. Potsdamu 1286), z lennem w Segefelde koło Szpandawy³⁹, w Hawellandzie. W połowie XIII w. zapewne z Blankenburgami osiedli w księstwie Barnima I pomorskiego. W 1287 r. Henryk de Borne wójtem biskupa kamieńskiego

³⁴ Archiwum Państwowe w Szczecinie, Zbiór starych inwentarzy (dalej APSz, ZSI), nr 6: *Regesten zu den Urkunden des Bistums Kammin*, nr 1364; UBB IV, nr 73–74.

³⁵ CDB C II, s. 272, 505; G. Schmidt, *Die Familie von dem Borne mit den namensverwandten Geschlechtern*. Merseburg 1887–1889, Bd. II, s. 76.

³⁶ *Regesta* III, s. 418.

³⁷ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 68; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 132.

³⁸ G. Schmidt, *Die Familie von dem Borne...*, Bd. I, s. 4 n., 55, 10 n., gdzie obszernie o znaczeniu słowa *born* i związku ze słowiańskim rdzeniem *bor* w nazwach miejscowych i osobowych.

³⁹ CDB A XI, s. 5 n., 9, 204; XIII, s. 128.

pojawił się przy czynności dla Kołobrzegu. W 1302 r. Bartłomiej de Borneke był uczestnikiem sporu rycerstwa z cystersami kołbackimi o Jezioro Weltyńskie pod Gryfinem⁴⁰. Do Nowej Marchii przybyli jednak raczej z margrabiami. Przy ich czynnościach świadkiem w 1286 r. w Chwarszczanach był Ludekin von Borne, potem Dytryk w latach 1300 i 1306, Zabel od 1306 r.⁴¹, Mikołaj w 1311 r., Otton w 1318 r., wdowa po Ludolfie w 1320 r.⁴² Najpierw spotykamy ich koło Dobiegniewa – gdzie wieś Borne i ród Segefelde! W 1313 r. margrabia Waldemar sprzedał miastu Dobiegniew tereny pod miastem, w tym młyn po Betkinie (I) de Born⁴³, który zatem przebywał tu w XIII w. i może był organizatorem miasta z poruczenia margrabiów.

Ród rozsiadł też w ziemi drawskiej, w rejonie wsi Borne (Born), Przytoń, Kłacko, Żółte, Zarańsko, Dołgie. Tile von dem Bornim, obok Hassona von Wedla ze Złocienca i rycerstwa z okolic Świdwina, był świadkiem czynności Rahmelów ze Sławy 30 września 1322 r.⁴⁴ – a więc to przedstawiciel linii drawskiej. Jakiś Bornis w 1337 r. miał wieś Kłacko i położoną obok wieś Borne z 20 łanami⁴⁵. Od tego rodu Henryk Borcke z Łobza (zm. 1445–1446) zakupił kiedyś dobra w Bierzwnicy, Rycerzewie i zamkowe w Sławie w ziemi białogardzkiej, które tenże sprzedał (1443) kartuzom ze Świdwina⁴⁶.

Von Brederlow

Ród znany w ziemi lipiańskiej od ok. 1260 r. do schyłku XV w., z głównym ośrodkiem zamkowym w Derczewie. Henning II posiadał również drugi zamek w północnej Nowej Marchii. W 1364 r. w akcie podziału Marchii przez braci Ludwika Rzymskiego i Ottona, w 1373 r. przy przejmowaniu jej przez Luksemburgów, w 1375 r. w Księdze Ziemskiej cesarza Karola IV, obok Wedłów i Ostenów Brederlowowie wymienieni zostali jako główny ród rycerstwa zamkowego

⁴⁰ G. Schmidt, *Die Familie von dem Borne...*, Bd. I, s. 279; PUB IV, nr 2052; F. Streng, *Umgebung und Herkunft der Knappen de Borneke, de Velthane und de Locstede [...]*, „Baltische Studien”, Neue Folge 66 (1980), s. 123 n.

⁴¹ CDB A XIX, s. 125; XII, s. 484, 285, 412; XI, s. 208.

⁴² CDB A XXIII, s. 10; B I, s. 422; *Regesten der Markgrafen von Brandenburg aus askanischem Hause*. Bearb. v. H. Krabbo, G. Winter. Berlin 1910–1933, nr 2821.

⁴³ CDB A XVIII, s. 10.

⁴⁴ PUB VI, nr 3637.

⁴⁵ *Das Neumärkische Landbuch...*, s. 16, 23, 26. G. Schmidt (*Die Familie von dem Borne...*, Bd. I, s. 75) zna też Jana ze Świdwina w 1337 r.!

⁴⁶ UBB II, nr 118: 1442, nr 124: 1443, nr 132: 1446; *Repertorium*, nr 1081.

Nowej Marchii, mający zamki w Derczewie i „Retzow”, „Retczaw” (1373), czy również zamki *Glantzck* i Chomętowo koło Dobiegniewa⁴⁷. Retczaw identyfikuje się z Russow (1337, 1364), Rützow, dziś Rydzewo na północ od Drawska⁴⁸. Zamek *Glantzck*, *Clantzig*, *Clantzck*, a więc Kłacko w ziemi świdwińskiej, położony był przy wschodnim brzegu jeziora Kłacko, na terenie późniejszego Donatowa. Cesarz Karol IV, pacyfikując w 1377 r. stosunki w Nowej Marchii, ułożył się z Wedłami oraz Brederłowami: Hansem (Starszym?) i Kunonem (synami Henninga II?) jako współwłaścicielami zamku Retzow w sprawie wypłacenia im 700 kop groszy czeskich za rezygnację z niego⁴⁹.

Von Briesen (Bresen, Bretzen, Brissen, Preteetz, Buszen?, Briesewitzken? Rüben, Renbikow)

W XIII–XIV w. ród znany na Łużycach i Śląsku, gdzie liczne miejscowości o nazwie „Brzeziny”. Interesujący nas Briesenowie przybyli w okolice Świdwina raczej z Marchii, gdzie ród jest znany od początku XIII w. (Burchard 1219), czy z okolic Magdeburga⁵⁰. Według almanachów rodowych (tradycji) ród świdwiński pochodził od Bertrama de Briesena, znanego z 1256 r., jakoby już wtedy pana na Brzeźnie, Karsiborze, Koszanowie, Słonowicach w ziemi świdwińskiej⁵¹, co oczywiście jest nie do przyjęcia ze względu na termin i tak rozległy stan posiadania. Chodzi tu zatem o Bertrama de Bnens, który 23 lipca 1256 r. wystąpił w Sandau przy nadaniu praw miejskich dla miasta Pritzwalk w Przegnicy, ale mógł też być identyczny z Bertramem de Beniz z 1278 r.⁵², który oczywiście nie może mieć nic wspólnego z interesującym nas obszarem.

Pewniejszym przedstawicielem jest dopiero Chrystian (Carstianus, Christianus) de Brysen, wedle tradycji syn poprzedniego, znany z lat 1278–1300, w 1298 r. obecny przy nadaniu dla Jana von Blocka lenna koło Choszczna⁵³,

⁴⁷ CDB B III, s. 1; *Das Landbuch der Mark Brandenburg von 1375*. Hrsg. v. J. Schultze. Berlin 1940, s. 5, 66 – tu jednak tylko Derczewo jako lenno Brederłowów, a przy poprzedzających Derczewo zamkach *Glantzck* (Kłacko) i *Hermansdorff* (Chomętowo) brakuje rodu rycerskiego.

⁴⁸ H. v. Wedel, *Geschichte des schloßgessenen Geschlechts der Grafen und Herren von Wedel 1212–1402*. Leipzig 1894, s. 187.

⁴⁹ CDB A XIX, s. 268; W. Podehl, *Burg und Herrschaft in der Mark Brandenburg*. Köln–Wien 1975, s. 690.

⁵⁰ G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark Brandenburg*. Nürnberg 1880, s. 11.

⁵¹ *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch* (dalej GGT) 1906, s. 127.

⁵² CDB A III, s. 342: 1256; XXI, s. 93: 1278.

⁵³ GGT 1906, s. 127; CDB A XXIV, s. 8.

zatem miał już związki z Nową Marchią. Jego synem mógł być Rübben von Briesen, który w 1318 r. układał się z miastem Świdwin w sprawie dochodów z młyna przy drodze do Koszanowa⁵⁴. Można przyjąć, że od niego poszła nazwa wsi Briesen (dziś Brzeźno) koło Świdwina oraz że już wtedy miał lenno w Koszanowie. Ze względu na dochody z młyna miejskiego w Świdwinie jest prawdopodobne, że Briesenowie należeli do organizatorów miasta w Świdwinie u schyłku XIII w. Istnieje też pogląd, że Rübben, Reniko, Renbikow to ich pierwotne nazwisko, zmienione na Briesen po osiedleniu się w tej wsi świdwińskiej, albo że przybyli z ziemi wkrzańskiej, gdzie też wieś Briesen koło Templina⁵⁵, przenosząc jej nazwę do ziemi świdwińskiej. W Brzeźnie bowiem, liczącym w 1337 r. zaledwie 33 łany, pewien Renbikow (tj. Renico, Reinke?) miał 8 łanów lennych⁵⁶ i można go uznać za przedstawiciela Briesenów, skoro ci trwali tu do XVIII w. Tego roku w liczącym tylko 22 łanów Koszanowie – a więc również, sądząc z liczby łanów, wsi nieobjętej prawem kolonizacyjnym niemieckim – wasalem był pewien Henryk, może też z tego rodu⁵⁷. Ten Renbikow – według rodowej tradycji na Brzeźnie, Koszanowie, Słonowicach, ale i Wolicznie, Krzecku, Ginawie – miał być synem Rübbera i umrzeć w 1385/86 r.⁵⁸, co chyba nie ma źródłowej podstawy, a wysnute jest jedynie stąd, że w latach 1385–1386 krzyżackim wójtem w Świdwinie, nabytym od Wedłów w 1384 r., był Kaspar von Preteetz, Presen czy Preteck, używający pieczęci z nazwą Briesen, stąd uznano go za przedstawiciela tej świdwińskiej rodziny⁵⁹, co znów nieprawdopodobne, bo był to Krzyżak przybyły dopiero co z Prus. Natomiast współczesny mu był Jakub I von Briesen, w 1394 r. świadek w Świdwinie przy sprzedaży wsi Lipce i Nielep przez Wopersnowów oraz 14 sierpnia 1408 r.⁶⁰ Tenże zatem Jakub (bo z ziemi świdwińskiej)

⁵⁴ A. Zechlin, *Geschichte der Stadt und Kreis Schivelbein in chronologischer Form*. Schivelbein 1890, s. 2, za rocznikami świdwińskimi.

⁵⁵ P. v. Niessen, *Geschichte der Neumark im Zeitalter ihrer Entstehung und Besiedlung*. „Schriften des Vereins für Geschichte der Neumark” 17 (1905), s. 305.

⁵⁶ *Das Neumärkische Landbuch...*, s. 26.

⁵⁷ Tak H.F.P. v. Wedel, *Beiträge zur älteren Geschichte der neumärkischen Ritterschaft*. Leipzig 1886–1887, Bd. I, s. 15.

⁵⁸ GGT 1906, s. 127.

⁵⁹ CDB A XVIII, s. 241; H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...*, Bd. I, s. 13; *Urkundenbuch zur Geschichte des schloßgessenen Geschlechts der Grafen und Herren von Wedel*. Bearb. u. hrsg. v. H.F.P. v. Wedel. Leipzig 1885–1891 (dalej UBW), Bd. IV, nr 55.

⁶⁰ *Repertorium*, nr 70–71; G. Schmidt, *Die Familie von dem Borne...*, Bd. II, s. 415.

w październiku 1405 r. otrzymał w Człuchowie zapomogę krzyżacką z powodu szkód pożarowych⁶¹.

Wedle tradycji rodowej synem Renbikowa był Jan z lat 1420, 1427–1428, jakoby na Brzeźnie, Koszanowie, Słonowicach, Krzecku, a więc poddany krzyżacki, ale też w Kerkow i Schmargendorf w ziemi wkrzańskiej, oraz dowódca pomorskiej załogi zamkowej w również wkrzańskim mieście Angermünde podczas bitwy pomorsko-brandenburskiej w 1420 r.⁶², co znów niezwykle podejrzane, bo niepoparte źródłami. Po stronie pomorskiej uczestnikiem bitwy pod Angermünde był rzeczywiście Jan von Briesen, widocznie przedstawiciel rodziny rycerskiej z ziemi wkrzańskiej z Briesen.

Może do tego rodu należał Krzysztof (*Christoffer*) von Pressen, świadek czynności wójta Nowej Marchii w Świdwinie, dotyczącej Lekowa, burmistrz Świdwina 25 lipca 1423 r.⁶³, za czym przemawiałyby nazwisko, partykuła i imię. Po polsko-czeskim najeździe na Nową Marchię i oblężeniu Świdwina przez księcia słupskiego Bogusława IX Eghard von Güntersberg z Kalisza, zajmujący się wcześniej obroną Świdwina, wstawiał się 24 października 1433 r. u wielkiego mistrza za wiernym zakonowi *manem* Marcinem von Briesenem, który podczas minionej wojny stracił wszystko⁶⁴.

Chyba już syn Jakuba I, Jakub II, 10 lipca 1425 r. był świadkiem wójta Nowej Marchii przy czynności w Świdwinie, dotyczącej Kolska koło Dobiegniewa, też w 1439 r. jako z Brzeźna, 19 stycznia 1441 r. wśród poręczycieli za lojalność zwalnianego z krzyżackiego więzienia w Świdwinie Clausa Rützego z Rusinowa⁶⁵. On i starszy odeń Dionizy (*Dinniges*) 19 listopada 1442 r. obecni byli przy zawieraniu układu nadleśnego świdwińskiego i wójta Nowej Marchii Kirschkorba z Henrykiem Borcke⁶⁶. Był obecny 6 kwietnia 1443 r. przy nadaniu przez Wedlów dobra w Starym Resku kartuzom ze Świdwina; w 1445 r. w Świdwinie obok kilku panów z Nowej Marchii przy układzie krzyżackiego wójta z księciem meklemburskim Henrykiem – zatem to Jakub von Briesen, rajca Świdwina

⁶¹ *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*. Hrsg. v. E. Joachim. Königsberg i. Pr. 1896, s. 367.

⁶² GGT 1906, s. 127.

⁶³ RHD II, nr 2182; *Repertorium*, nr 503.

⁶⁴ *Repertorium*, nr 771.

⁶⁵ CDB A XIX, s. 485; *Repertorium*, nr 884, 906; UBB II/2, nr 112.

⁶⁶ UBB II/2, nr 118; RHD II, nr 2568.

w 1445 r.⁶⁷ Wedle tradycji rodzinnej znany też z lat 1451, 1462, 1491, podobnie na Brzeźnie, Koszanowie, Słonowicach i Krzecku.

Następny już Jakub wystąpił w 1495 r. Jego synami mogli być Günter, Hans, Marcin i Jakub von Buszen na *Buszen*, składający hołd elektorowi w Świdwinie w marcu 1499 r.⁶⁸ Zapis nazwiska i głównego lenna nie upoważnia do czynienia z nich skądinąd nieznanego rodu von Busse, jak czyniono. Doszło tu do błędnego zapisu lub odczytu słowa Briesen, skoro 15 marca tegoż roku Günter von Briesen z Brzeźna otrzymał list lenny obejmujący dwie trzecie (tj. 40 łanów?) wsi Brzeźno, 40 łanów w Słonowicach, 4,5 łana w Pólchlebie (bo „Beldichleben” to przecież Polchlepi, 1944), 2 łany w Koszanowie, 3 łany w Krzecku. Jednocześnie Jakub von Bristen *zu Kyno*, a więc z Ginawy, 14 marca 1499 r. składał hołd elektorowi w Drawsku⁶⁹. Współczesny im był Chrystian (III), wikary w Drawsku 1493–1523 – czyżby zarazem to Kersten, prepozyt klasztoru w Marianowie 25 listopada 1494 r.?⁷⁰

Następną generację reprezentują bracia Achim, Henning, Joachim i Paweł, którzy w 1507 r. otrzymali w Drawsku lenno po kuzynie Hansie. Również w 1507 r. Gunter wraz z Szyrem von Kleistem złożył u elektora skargę na Borków z Księstwa Pomorskiego z powodu obrabowania nocą dwóch chłopów w Słonowicach⁷¹. Spośród tych braci Henning został 2 grudnia 1509 r. zarządcą elektorskiej domeny w Świdwinie. W 1535 r. rodzina otrzymała od margrabiego Jana część Woliczna i Ginawy oraz 2 łany w majątku „pańskim” (Herrenhof) w Drawsku⁷². W 1536 r. rodzina miała lenno w Drawsku, Brzeźnie, Karsiborze, Koszanowie, Ginawie, Krzecku, Łabędziach, Nielepie, Pólchlebie, Słonowicach⁷³.

Krzysztof, w 1559 r. amtman, 9 kwietnia 1561 r. hauptman elektorskiej domeny w Bierzwniku⁷⁴. W 1565 r. rodzina z tytułu lenna w Brzeźnie i przyległoś-

⁶⁷ UBB II/2, nr 120; CDB A XXIV, s. 155; *Repertorium*, nr 1036.

⁶⁸ P. v. Niessen, *Regesten zur Geschichte des Cistercienser-Nonnenkloster Reetz*. „Schriften des Vereins für die Geschichte der Neumark” 11 (1901), s. 49; CDB C II, s. 440.

⁶⁹ CDB A XXIV, s. 215; C II, s. 440.

⁷⁰ R. Klempin, *Diplomatische Beiträge zur Geschichte Pommerns aus der Zeit Bogisłafs X*. Berlin 1859, s. 93, nr 780; P. v. Niessen, *Geschichte der Stadt Dramburg*. Dramburg 1897, s. 147; UBO II, nr 1660.

⁷¹ CDB A XXIV, s. 226; UBB IV, nr 24.

⁷² CDB A XVIII, s. 272; P. v. Niessen, *Geschichte der Stadt...*, s. 156.

⁷³ *Regesta* II, s. 362; L. v. Ledebur, *Adelslexicon...*, s. 100.

⁷⁴ C. Gahlbeck, *Zisterzienser und Zisterzienserinnen in der Neumark*. Berlin 2002, s. 445.

ciach zobowiązana była do służby trzykonnej⁷⁵; 1 października 1568 r. Dorota wychodzi za Piotra von Völtzkowa z Wilczkowa⁷⁶. Posiadłość rycerska, lenno grodowe (*Burglehn*) w Drawsku z dwoma łanami, potwierdzona im w roku 1571 (i 1640, i to właśnie ów *Herrenhof*)⁷⁷. List lenny elektorski z 1571 r. wystawiono dla braci Burcharda i Krzysztofa, Adriana, Veita i Krzysztofa, synów Andresa⁷⁸. W 1572 r. Jakub w Ginawie miał 2 łany; drugi Jakub – 7 łanów tamże; Piotr – 5 łanów w Brzeźnie oraz 1,5 łana niepomiernego, świeżo poddanego uprawie, 6 i jedną trzecią łana w Słonowicach; Jakub – 5 łanów i półtora łana niepomiernego pola w Brzeźnie, 4 i jedną trzecią łana w Słonowicach; Krzysztof – 2 łany; Andrian – 7 łanów w Krzecku; Krzysztof – 5 łanów w Koszanowie; Paweł – 6 i jedną trzecią łana w Słonowicach. W 1588 r. stwierdzono, że Jurgen od 1572 r. ma 2 łany chłopskie w Ginawie bez konsensu, od 1571 r. – 6 łanów chłopskich w Wolicznie⁷⁹. Tradycja rodowa zna jeszcze Chrystiana (III), syna Guntera (z 1512 r.), także w Nielepie, Łabędziach. Jego spadkobiercą tych dóbr miał być Joachim, zmarły w 1608 r., i od jego synów poszły nowe trzy linie: od Klause – na Brzeźnie, Koszanowie, Półchlebie, Ginawie; od Rüdigera – na Słonowicach i części Brzeźna; od Dawida – na Krzecku i Boleszkowicach⁸⁰. W herbie trzy poprzeczne belki czerwone w srebrnym polu⁸¹.

Drost (Drossete)

Mikołaj (Niels) Olafsson (syn Olafa) był wójtem w nabytym przez Danię obszarze Rostoku (1310), stolnikiem króla duńskiego Eryka Menveda (1313), władał jakiś czas (przed 1317 r.) zastawionym przez króla zamkiem Warnemünde. W maju 1317 r. był rozjemcą ze strony duńskiej w konflikcie z margrabią brandenburskim Waldemarem. W czerwcu 1318 r. zrezygnował z urzędu stolnika. Od zadłużonego króla pobierał olbrzymie sumy, które rozliczano latem i jesienią 1318 r. z udziałem Waldemara. Na tym tle wygnany z Danii. W kontakty z Wedegonem von Wedlem Niels wszedł za pośrednictwem jego dalszego krew-

⁷⁵ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42.

⁷⁶ *Regesta* III, s. 413.

⁷⁷ P. v. Niessen, *Geschichte der Stadt...*, s. 418.

⁷⁸ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 68.

⁷⁹ H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 118–119, 130–132.

⁸⁰ GGT, 1906, s. 127.

⁸¹ J.T. Bagmihl, *Pommersches...*, Bd. II, s. 32; G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 14, tab. 7; tegoż, *Der abgestorbene Adel der Provinz Pommern*. Nürnberg 1896, s. 11.

nego Reimera, mającego dobra koło Rostoku⁸². Miał więc za co nabyć dobra świdwińskie, albo raczej margrabia, będąc również u niego zadłużony, dał mu je tytułem odszkodowania. Ten bowiem za 11 tys. grzywien sprzedał 18 maja 1319 r. Mikołajowi Olafssonowi, byłemu duńskiemu stolnikowi (łac. *dapifer*, niem. *Drost*), a swemu obecnie „wiernemu” (*getruwen Mannen*), oraz Wedegonowi von Wedlowi zamek, miasto i ziemię Świdwin z prawem dziedzicznego władania⁸³. W istocie były to chyba tylko dobra przynależne do zamku i wójtostwo ziemskie⁸⁴. Król Eryk zmarł 13 listopada 1319 r. i wygnańcy wrócili do Danii, narzucając 25 stycznia 1320 r. jego następcy, Krzysztofowi II, warunki kapitulacyjne. Jednym z punktów układu był zwrot dóbr wygnanego Nielsa⁸⁵. Zrezygnował zapewne z praw do Świdwina na rzecz Wedłów⁸⁶. Brakuje też śladów podziału dóbr świdwińskich pomiędzy nabywcami⁸⁷.

Jest problematyczne, czy Mikołaj wszedł, jak Wedlowie, w posiadanie Świdwina. W lipcu 1321 r. widzimy go jeszcze wśród wasali Henryka II meklemburskiego⁸⁸. Faktem jednak jest, że Niels/Mikołaj nie powrócił na stałe do Danii, bo osiadł w dobrach świdwińskich, skoro 3 czerwca 1320 r. *Nicolao olim dapifer regis Dacie* wystąpił w Świelubiu kołobrzeskim koło Karlina wśród świadków przy czynności Anzelma von Blankenburga⁸⁹. Jako *Droste von Simmartzigk*, tj. „Stolnik ze Smardzka” w ziemi świdwińskiej, obok Wedłów i okolicznego rycerstwa 30 września 1322 r. był świadkiem czynności Rahmelów ze Sławy⁹⁰. Wysoki urząd duński przylgnał doń i całej rodziny, zmieniając się w nazwisko. Syn Nielsa, Mateusz Drost, w 1338 r. nadał kościołowi w Świdwinie 4 łany (czyli całe lenno kościelne) w Smardzku właśnie⁹¹. Zmarł po 1 stycznia 1349 r. bezpotomnie, gdyż wtedy margrabia Ludwik nadał Hassonowi von Wedlowi ze Świdwina

⁸² Sprawy te omawia H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...*, Bd. II, w rozdz. *Der Verkauf des Landes Schivelbein und Ritter Niels Olafson*, s. 5–13.

⁸³ CDB B I, s. 426, A XVIII, s. 218.

⁸⁴ Szerzej zob. P. v. Niessen, *Die Entstehung...*, s. 113 n.

⁸⁵ Tamże, s. 12; F.C. Dahlmann, *Geschichte v. Danemark*. Hamburg 1840, Bd. I, s. 452.

⁸⁶ H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...*, Bd. I, s. 75.

⁸⁷ H. Cramer, *Die Herren von Wedel im Lande über der Oder. Besitz- und Herrschaftsbildung bis 1402*. „Jahrbuch für die Geschichte Mittel- und Ostdeutschlands” 18 (1969), s. 90.

⁸⁸ Tamże, s. 12; *Mecklenburgisches Urkundenbuch*. Schwerin 1865–1936, Bd. VI, nr 4286.

⁸⁹ PUB V, nr 3369.

⁹⁰ PUB VI, nr 3637.

⁹¹ *Regesta* I, s. 148.

ekspektatywę na jego (*Drossete*) dobra w Smardzku na wypadek bezpotomnej śmierci⁹². W 1376 r. Wedlowie rozporządzali wsią.

Pewien Piotr Trost (czyżby Drost?) w latach 1436–1438 pozostawał w ostrym sporze w kurii rzymskiej ze Świdwinem⁹³.

Von der Elbe (Albea, Elve, Helbe, Valve) zob. **Labentz**

Ród przybył w XIII w. do ziemi świdwińskiej znad dolnej Łaby (Elby) przez Meklemburgię⁹⁴. Bracia Dytryk i Otto w 1313 r. kupili w Złocieńcu od Ludolfa I von Wedla z Krępcewa i Złocieńca wieś Więclaw w ziemi świdwińskiej z pełnymi prawami, wolną od obowiązków lennych, z patronatem nad kościołem, jeziorem o tejże nazwie (Ventzlawschagen), młynem, dalej pustkowie (*Heide*) dla osadnictwa. Otrzymali też widoki na dalsze 64 łany, z tym, że po zagospodarowaniu ich będą zobowiązani do służby konnej w panczerzu⁹⁵. Byli więc zasadźcami, organizatorami wsi na terytorium Wedłów świdwińskich i ich lennikami⁹⁶. Sądzone też, że Bolte von Elbe, pan z okolic Loitz na zaodrzańskim Pomorzu, gdzie wieś Boltenhagen, po osiedleniu się w ziemi świdwińskiej przyjął nazwisko od wsi Rydzewo (Rützow), a Jakub von Elbe z przydomkiem Koppe stał się założycielem rodu → Koppe w Łabędziach⁹⁷. Usiłowano też uczynić z Elbe ród rodzimy, słowiański. Nazwa Świdwina (Schivelbein) mogła jakoby pochodzić od rodu Albea. Z nazwiska Elbe mógł mianowicie pochodzić człon *-elbein*. Nazwy rzeczne Rega i Łaba (Elbe), Leba, wskazują na konotacje z Albea, Elbe, stąd też nazwy miejscowe Lebbahn, Lowicz, Elvershagen (dziś Łagiewniki k. Łobza), Lebbin i w ziemi świdwińskiej: Nelep tj. nie-leba czy Półchleb, tj. pole-ch-leba, czyli „obok rzeki” (Regi). Elbe siedzieli w Łabędziach, może więc już przed przybyciem Wedłów w te strony⁹⁸.

⁹² CDB A XVIII, s. 21; UBW III/1, nr 11.

⁹³ *Repertorium*, nr 875.

⁹⁴ P. v. Niessen, *Geschichte der Neumark...*, s. 305, wg R. Virchowa, *Die Herren von der Elbe*. „Baltische Studien”, *Alte Folge* 21 (1886), H. 1, s. 190 (to ród słowiański); P. v. Wedel, *Die Herrn von Elbe im Lande Schivelbein*. Leipzig 1886 (Henryk *de Albea* w 1231 r.); zob. R. Bernd, *Die ältesten deutschen Siedlungen in der Gegend von Dramburg*. „Heimatkalender für den Kreis Bramburg” 1930, s. 110.

⁹⁵ UBW II/I, nr 65.

⁹⁶ Zdaniem H.F.P. v. Wedla (*Beiträge...*, Bd. I, s. 15) zapewne już od czasów zjawienia się Wedłów nad Drawą i Regą, od 1319 r., ale przecież ich czynność wyprzedza ten czas.

⁹⁷ P. Niessen, *Geschichte der Neumark...*, s. 305.

⁹⁸ [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 81.

W 1321 r. Henryk *de Albea* wymieniony został w rejestrze kosztów wojennych zestawionych przez marszałka pomorskiego Wedegona von Wedla ze Świdwina, bo w trakcie wyprawy do Marchii Wkrzańskiej był uwięziony i Wedego zapłacił za niego 5 talentów⁹⁹. Może miał siedzibę w Chomętowie. W 1337 r. Otto już nie żył, chyba że jest to jednak Otto de Lobenz, mający wtedy 8 łąnów w Łabędziach (zob. Köppen), a Dytryk jako lennik margrabiego miał wtedy 8 łąnów w Więclawiu. Jan posiadał wówczas dwór z 20 łąnami w Chomętowie i zapewne to Jan, posiadacz 8 łąnów w Rydzewie¹⁰⁰, i Jan, w 1335 r. testator margrabiego jako jego *curie magister*, czyli ochmistrz/Hofmeister¹⁰¹. Ten ostatni to raczej jednak przedstawiciel rodu *de Helbe* (Helve)¹⁰², przybyłego z margrabią Ludwikiem z Bawarii¹⁰³.

Po 1337 r. musieli utracić stosunek lenny wobec margrabiego i stać się lennym rycerstwem (*ehrbaren knechten*) Wedlów¹⁰⁴. Hans i Michel w 1375 r. byli lennikami Wedlów ze Świdwina¹⁰⁵. Michel od swego pana lennego Jana ze Świdwina za wierne służby otrzymał w 1383 r. zwolnienie od ciężarów ciążyących na majątku w *Simmetowe*, ani chybi w *Gummetowe*¹⁰⁶, czyli w dzisiejszym Chomętowie. W 1384 r. wraz z nim udał się do Malborka, gdzie był przy sprzedaży ziemi świdwińskiej zakonowi krzyżackiemu¹⁰⁷. Krzyżacki wójt świdwiński potwierdzał mu w 1386 r. dochody z łąnu na polach wsi Łabędzie wraz z łąką nad Regą z nadania Jana von Wedla. W 1391 r. sprzedał radzie miejskiej Świdwina 13 łąnów wraz z zagrodą zagrodniczą w tej wsi¹⁰⁸. W latach 1408–1409 wójt Nowej Marchii von Baden pisał do niego w sprawie wypłacenia dwóch kop groszy

⁹⁹ PUB VI, nr 3560, s. 83.

¹⁰⁰ *Das Neumärkische Landbuch...*, s. 26 (*Gumethow est curia Johannis XX mansis, illi de Elbe habent pro servicio*); [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 75, 78.

¹⁰¹ CDB A VII, s. 413. W tym roku ochmistrem był Albert v. Wolffstein, już w 1334 r. Jan v. Hausen. [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 75.

¹⁰² *Regesta I*, s. 359, np. 25.01.1344 w Kyritz przy nadaniu Noppinom Golińskiej Puszczy (CDB XXIV, s. 33), zapewne też 19.01.1344 (*ritter Helb*) przy czynności dotyczącej mennicy chojeńskiej, i to wyprzedzając Hassona v. Wedla (CDB A XIX, s. 206). Do rodu Elbe wprowadzał Ottona de Helbe jednak R. Virchow (*Zur Erinnerung...*, s. 75).

¹⁰³ CDB A II, s. 300; H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...*, Bd. I, s. 19.

¹⁰⁴ Tak H. Cramer, *Die Herren von Wedel...*, s. 112.

¹⁰⁵ CDB A XVIII, s. 231. Jan również w 1378 r. (tamże s. 232).

¹⁰⁶ UBW II, s. 40; H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...*, Bd. I, s. 12.

¹⁰⁷ CDB A XVIII, s. 237.

¹⁰⁸ UBW IV, nr 55 (dokument drukuje też [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 77); *Regesta I*, s. 392.

miastu Frankfurt; w 1409 r. sprzedał Krzyżakom swe dobra w Białym Zdroju (Baltesdrüge), Chomętowie i Więclawiu¹⁰⁹. Tego roku jako dowódca oddziałów zaciężnych z biskupstwa i księstwa słupskiego uczestniczył w wojnie wójta Nowej Marchii Badena z Polską¹¹⁰. W marcu 1410 r. toczył spór z Matzke von Borcke ze Strzmiela¹¹¹. Ebel w 1403 r. był świadkiem czynności Wedlów złocieńskich; jakiś Valve z „Rostin” (?), więc chyba Elbe, był w 1420 r. sługą krzyżackiego wójta ze Świdwina. W 1423 r. pisze się, że wieś Lekowo należała do Michela, a potem stanowiła dożywocie żony Kurta von Sydowa, teraz zaś należy do Jakuba von Lekowa¹¹². Potem rodzina już nie jest znana w Nowej Marchii, ale do najnowszych czasów żyła na Pomorzu¹¹³.

Von Völtzkow (Veltzkow, Völschow, Feltzkow, Völtzikow, Volceko, Volzeke, Volske, Woltzkow, Beltzikow?)

Ród wywodzony z Meklemburgii (gdzie znany w latach 1231–1261)¹¹⁴, a koło Dymina wieś Wolschow, Völschow może być z nim kojarzona. W końcu XIII w. przeniósł się na Rugię, gdzie wieś Volzekevitz, Volsvitz¹¹⁵. Przez Pomorze przybył do ziemi świdwińskiej, gdzie dał początek nazwie wsi Voltzkow (dziś Wilczkowo) koło Świdwina¹¹⁶. Biskup kamieński Konrad IV w obecności (rycerza?) Wiceke de Volcekow, tj. z Wilczkowa, znanego też w 1314 r. (*Volcekow*), potwierdził w 1319 r. kapitule kolegiaty kołobrzesckiej Piotrowice nabyte od Luberta (von Wida)¹¹⁷. Biskup wszak w wyniku układu z margrabią Waldemarem z 1319 r. miał prawa do okolic Świdwina. W 1337 r. Seger von Beltzikow miał 8 łanów lennych w Kluczkowie (na południowy wschód od Świdwina) i niewątpliwie to

¹⁰⁹ *Repertorium*, nr 244–244; G. v. Pettelegg, *Die Urkunden des Deutsch-Ordens Centralarchives zu Wien*. Prag 1877, Bd. I, s. 442.

¹¹⁰ UBB II/2, nr 28; *Repertorium*, nr 238.

¹¹¹ *Repertorium*, nr 246.

¹¹² Tamże, nr 105: 1403, nr 450: 1420; RHD II, nr 2182. Błędne więc przypuszczenie R. Virchowa, że Michel po 1384 r. pociągnął za swym panem do ziemi chełmińskiej.

¹¹³ [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 187–191, 194; *Matrikeln und Verzeichnisse der Pommer-schen Ritterschaft vom XIV. bis in das XIX. Jahrhundert*. Hrsg. R. Klempin, G. Kratz. Berlin 1863, wg indeksu.

¹¹⁴ P. v. Niessen, *Geschichte der Neumark...*, s. 306.

¹¹⁵ *Matrikeln...*, s. 65 n.; H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...*, Bd. II, s. 21.

¹¹⁶ Nie przemawia do przekonania związek z dzisiejszym Olesznem na pld. od Drawska, jakoby pierwotnie Völschenburgiem, Volzeckenburgiem, jak przypuszczał P. v. Niessen (*Geschichte der Neumark...*, s. 306).

¹¹⁷ PUB VI, nr 3292, 3296.

zniekształcone nazwisko przedstawiciela rodziny Völtzikow¹¹⁸. Księga Ziemska margrabiego Ludwika z tego roku nie wspomina tej rodziny w Wilczkowie.

W 1416 r. pewien Henning Volczikow był w konflikcie w Güntersbergami kaliskimi. W 1469 r. ród z Wilczkowa został wspomniany jako uczestniczący w „wojnie o krowę” rycerstwa świdwińskiego ze starostą białogardzkim i miastem Białogard¹¹⁹. W 1495 r. duchowny Jan¹²⁰, w 1496 r. Piotr „posesjonat z Wilczkowa” (*erffzeten tho Woltzkow*) byli obecni przy sprzedaży przez Borków ze Strzmiela i Reska wsi Naćmierz Meseritzom¹²¹; w 1499 r. hołd elektorowi składali Klaus z Międzyrzecza i jego bratankowie Henryk, Hans i Piotr, nieletni synowie Hansa¹²². W 1523 r. elektor Joachim zwolnił dom i dwór (gospodarstwo) z trzema łanami Piotra, który osiadł w Świdwinie i był wtedy pierwszym burmistrzem, na czas życia od powinności prawa grodowego, miejskiego (*Bürgerrecht*)¹²³. Piotr nabył więc teren miejski, zbudował dworzyszczę pod Bramą Kamienną, stodołę, stajnię, najwyraźniej na terenie lenna grodowego (*Burglehn*) dawnego krzyżackiego zamku. Mieszczanie czuli się tak zaszczycony osiedleniem się rycerza, że wybrali go na burmistrza¹²⁴. W tym charakterze w 1530 r. otrzymał od elektora grunty należące do grodowego i rycerskiego lenna w mieście. Jerzy z Wilczkowa 20 lutego 1540 r. żeni się z pewną Magdaleną; Piotr z Wilczkowa 1 października 1568 r. żeni się z Dorotą von Briesen¹²⁵. W 1565 rodzina z tytułu lenna w Wilczkowie zobowiązana była do służby dwukonnej. W 1572 r. w Świdwinie Michał miał 3 łany; w Wilczkowie Piotr – półtora łana (w polach niepomierzonych), jedną trzecią łana i 3 łany w zastawie; Michał – półtora łana pół niepomierzonych (nowo pozyskany pod uprawę) i jedną trzecią łana¹²⁶. Rodzina miała tę posiadłość aż do wymarcia, gdy lenno to po 1631 r. przejęli Zastrowowie. W herbie zwrócona w lewo ryba¹²⁷.

¹¹⁸ *Das Neumärkische Landbuch...*, s. 26; H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 109 n.

¹¹⁹ *Repertorium*, nr 384: 1416; *Regesta* I, s. 269; [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 48.

¹²⁰ P. v. Niessen, *Regesten zur Geschichte...*, s. 49.

¹²¹ UBB II/1, nr 451.

¹²² CDB C II, s. 440.

¹²³ CDB A XVIII, s. 276.

¹²⁴ L. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 170.

¹²⁵ *Regesta* III, s. 96, 413.

¹²⁶ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 133.

¹²⁷ [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 45; G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 99, tab. 60.

Halfrytter (Halsryder, Halfridder, Halfrichter, Halbfridder)

Tydeke rajca Świdwina 1394¹²⁸, Henryk sołtys Świdwina 1434 i dowódca mieszczan podczas oblężenia miasta przez księcia słupskiego Bogusława IX w 1433 r.; z synem Piotrem 1439¹²⁹, który na czas życia był lennym sołtysem, bo w 1470 r. elektor Albrecht zapisał miastu ekspektatywę na połowę sądu miejskiego Piotra, tytułem odszkodowania za straty w wojnie z Pomorzem w 1469 r. (tzw. wojna o krowę z Białogardem)¹³⁰. Piotr jako burmistrz, z żoną Ludgardą z domu San(i)tz, w 1478 r. czynił nadanie świdwińskim kartuzom¹³¹. Po jego śmierci margrabia Jan w 1483 r. podtrzymał decyzję ojca i przekazał miastu sołectwo¹³².

Hamburg

Piotr, burmistrz Świdwina, sprzedał tamtejszym kartuzom wieś Bystrzyna, co elektor zatwierdził 25 marca 1504 r., gdyż była to posiadłość lenna. W takim razie to Hamburg zwolniony od składania hołdu lennego w 1499 r. właśnie z powodu układu z kartuzami¹³³. Może do tej rodziny należał Bernard Hamborch, kantor i archidiakon lubuski (1366–1372), scholastyk (1387/94–1395/97), w latach 1408–1419 kantor kapituły kamieńskiej¹³⁴, rodem z Kamienia Pomorskiego, bo ten kanonik kamieński w 1393 r. dokonywał czynności prawnej z konsensem brata Konrada, mieszczanina Kamienia i krewnego (rycerza) Mikołaja Kolnera (Köllera)¹³⁵.

Heinrichsdorf (Hinrikestorp, Hinrigstorp, Heynrichstorp, Hynnikipintorp, Hynrychsdorp)

W rejestrze kosztów wojennych, sporządzonym w 1321 r. dla książąt pomorskich przez ich marszałka Wedegona von Wedla, wspomniano lekkozbrojnego (*sagittarius*) Hinrichstorka oraz Dietricha de Hinrikestorka. Badacze chyba słusznie łączą tego drugiego z wsią Heynrichstorp (1300), potem Heinersdorf (dziś Chwałęcice) koło Gorzowa Wielkopolskiego, skoro w rejestrze Dietricha poprzedza Blumenberg, a więc zapewne rycerz z pobliskiej wsi Blumberg (Blomenberc 1295),

¹²⁸ *Repertorium*, nr 70, 71; RHD II, nr 1303.

¹²⁹ *Repertorium*, nr 781, 884.

¹³⁰ CDB A XVIII, s. 259.

¹³¹ A. Zechlin, *Geschichte...*, s. 26, za rocznikami świdwińskimi.

¹³² CDB A XVIII, s. 264.

¹³³ Tamże, s. 269; C II, s. 442: 1499.

¹³⁴ R. Klempin, *Diplomatische Beiträge...*, s. 415 n.

¹³⁵ APSz, ZSI, nr 6: *Regesten und Urkunden des Bistums Kammin*, nr 435.

tj. Mościce. W pierwszym natomiast widziano lennika Wedłów świdwińskich¹³⁶ i to chyba też słusznie, bo w 1337 r. w Pęczeryźnie 8 łanów lennych miał jakiś Hinrichstorp¹³⁷. Zapewne jakiś Henryk przybył z margrabiemi do ziemi gorzowskiej, dając miano wsi, w której posiadał lenno, a stąd on lub jego rodzina przenieśli się w okolice Świdwina. Wiemy jeszcze, że Heyne (Henryk) Hynrikintorp w 1375 r. był lennikiem Wedłów, w 1394 r. rajcą Świdwina¹³⁸.

Hube

Jest przykładem rycerstwa krzyżackiego, które posiadało nieruchomości w ziemi świdwińskiej. Bo Otto von der Hube Starszy, wymieniony w 1443 r. w krzyżackim wykazie strat spowodowanych przez najazd księcia mekleburskiego na Nową Marchię tego roku, pozostaje w związku krewniaczym z Hansem Hube, marszałkiem konnym zakonu krzyżackiego, który w 1447 r. sprzedał kartuzom świdwińskim swą część Zarańska, a potem w 1450 r. jeszcze 3 łany w Krosinie¹³⁹.

Hune (Hone, Hunen, Houe, Houe, Hovet)

Z rodziny takiej pochodzili: Otto, lennik Wedłów świdwińskich (1383); Janike obecny przy sprzedaży ziemi świdwińskiej przez Wedłów (1384). Czabel (rajca Świdwina?) w 1423 i 1451 r. był świadkiem czynności w Świdwinie, dotyczącej Lekowa. Wójt Świdwina Dobeneck pisał 23 listopada 1451 r. z Drawska do wielkiego mistrza w Malborku o otrzymanym od niego poleceniu w sprawie dóbr zwolnionych przez śmierć Czabela Hunego¹⁴⁰.

Von Kan(c)kelwitz

W XV w. spotykamy rodzinę w Pęczeryźnie, gdzie w 1337 r. rodzina Witte i Hinrichstorp. W 1422 r. Herman za zabicie Kurta von Runego z Jesionowa (dziś gmina Przelevice) został zobowiązany do pokuty (co roku w kościele parafialnym w Chojnie przy zakrytym katafalku z tarczą Runego i świecą z połowy kamienia wosku na dwóch mszach żałobnych wraz z ofiarą dla 50 osób, potem do przeniesienia z przyjaciółmi katafalku do kościoła Augustianów na podobne

¹³⁶ PUB VI, nr 3560, s. 82 n.; R. Eckert, *Geschichte von Landsberg an der Warthe. Stadt und Kreis*. Landsberg 1890, s. 94; H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...* Bd. I, s. 11.

¹³⁷ *Das Neumärkische Landbuch...*, s. 26.

¹³⁸ CDB A XVIII, s. 231; *Repertorium*, nr 71.

¹³⁹ *Repertorium*, nr 960, 1159, 1315; H. Hoogeweg, *Die Stifter und Klöster der Provinz Pommern*. Stettin 1924, Bd. II, s. 396.

¹⁴⁰ CDB A XVIII, s. 255: 1383, s. 237: 1384; *Repertorium*, nr 503: 1423, nr 1377: 1451.

nabożeństwo), w tym odbycia pielgrzymki na Górę Chełmską koło Koszalina. W rejonie Świdwina w 1433 r. wystąpił Ventzlaff Kanckelfytze; w 1442 r. Piotr był świadkiem układu wójta świdwińskiego z Henrykiem von Borcke¹⁴¹. W 1469 r. bezimienny z Pęczeryna uczestniczył w „wojnie o krowę”¹⁴². Hołd elektorowi składał w 1499 r. w Świdwinie (tenże?) Piotr z Pęczeryna¹⁴³. Anna, mniszka w Reczu do 13 lipca 1552 r.¹⁴⁴ Ród w Pęczerynie też w 1571 r.¹⁴⁵ Nazwisko pozwala kojarzyć ich ze wsią Kankelfitz (dziś Kąkolewice) koło Reska.

Von Kleist

Ród na Pomorzu od XIII w., czasem traktowany jako rodzimy, pomorski¹⁴⁶, co jest błędne, bo za niemieckim ich rodowodem przemawiają imiona pierwszych pomorskich przedstawicieli (Konrad, Bertold).

Z ziemi szczecineckiej (części dawnej białogardzkiej) przeniknęli do świdwińskiej. W 1420 r. krzyżacki wójt krajowy wymienił Hannusza jako poszkodowanego przez Polaków¹⁴⁷. Schir, syn Volcze z linii na Wielanowie szczecineckim, spokrewniony z Meseritzami świdwińskimi, posesjonat i rajca w Złocięcu, w 1485 r., przebywając w Strzmielu u Borków, obserwował najazd kołobrzeżan na Meseritzów z Naćmierza koło Łobza¹⁴⁸. 10 lutego 1486 r. Bogusław X nadawał list lenny Piotrowi wójtowi szczecineckiemu oraz (jego krewnemu) Biezprawowi ze Świdwina, obejmujący Radacz, Radomyśl i Dałęcino w ziemi szczecineckiej¹⁴⁹. Biezpraw (imię pomorskie znane w XIII w.) był burmistrzem Świdwina w 1491 r.; w tym charakterze w 1493 r. wraz z wójtem Piotrem Kleistem zastawiał część powyższych wsi¹⁵⁰. Biespraw, nadal burmistrz, w 1496 r. występuje jako brat Schira i innych braci z Radacza¹⁵¹. W 1507 r. elektor nadał

¹⁴¹ CDB A XIX, s. 319: 1422; *Repertorium*, nr 761, 920; UBB II, nr 118: 1442.

¹⁴² [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 48.

¹⁴³ CDB C II, s. 440.

¹⁴⁴ C. Gahlbeck, *Zisterzienser...*, s. 330.

¹⁴⁵ *Regesta III*, s. 501.

¹⁴⁶ Ostatnio nawet G. Labuda, *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza*. T. 1: *Czasy średnio-wieczne*. Gdańsk 2006, s. 193.

¹⁴⁷ *Repertorium*, nr 450.

¹⁴⁸ UBB II, nr 335.

¹⁴⁹ G. Kratz, *Geschichte des Geschlechts von Kleist*. I. Theil: *Urkundenbuch*. Berlin 1862 (dalej UBK), s. 92.

¹⁵⁰ R. Klempin, *Diplomatische Beiträge...*, s. 42; UBK, s. 144 n., nr 273–274.

¹⁵¹ UBK, s. 161.

w lenno braciom Schirowi i Henningowi parcelę budowlaną koło jeziora w spalonym Dobiegniewie, z prawem budowy mieszkalnej siedziby. Tego roku Schir i Gunter von Briesen złożyli u elektora Joachima skargę na Borków (z Księstwa Pomorskiego) z powodu obrabowania chłopów w Słonowicach¹⁵², gdzie widocznie mieli lenno. Schir ze Świdwina w 1512 r. miał posiadłość kupioną w Złocieńcu, gdzie był ożeniony. W 1525 r. jako burmistrz Złocieńca zdefraudował dwie świnie, cenny srebrny pierścień dla swej żony i pieczęć miejską. Wystawiał następnie dokumenty bez konsensu rady, dlatego doszło do tumultu i defenestracji: z powodu złej sławy musiał zrezygnować, został wydalony z rady, a jego krzesło wyrzucono przez okno ratuszowe. Elektor wtrącił go do więzienia, w którym zmarł jeszcze tego roku¹⁵³.

Von Klemzow (Klempczke, Klemptzow, Clemptzo, Clempcze(n), Clemcze, Klempze, Clempczow, Klemptz, Klempiczke)

Ród może pomorski we wsi Klepczewo (Klemzow) w ziemi świdwińskiej¹⁵⁴, ale mógł mieć też pierwotne gniazdo we wsi *Clempzick* (k. Kołobrzegu?), zwłaszcza że w dokumencie z 7 lipca 1309 r. przy sprzedaży Myślińa pod Kołobrzegiem przez Markwarda von Rugenwolda kolegiacie kołobrzesckiej wspomniano Jana *Clempsicke*¹⁵⁵. Ludeke Młodszy w 1383 r. obecny był wśród lenników Hassona von Wedla ze Świdwina¹⁵⁶. W 1404 r. wójt Nowej Marchii donosił wielkiemu mistrzowi o uwięzieniu Coppe z Clempitze przez Podewilsa z Pomorza¹⁵⁷. Tenże Ludeke lub już inny Ludek (von Klempiczke) latem 1409 r. uczestniczył z operacji wojskowej wójta Nowej Marchii Badena w Polsce; chyba więc to on (Ludek v. Clempchen – z Więclawia?) w latach 1414 i 1415 stracił 22 konie przez najazd Borków¹⁵⁸. Mikołaj (Claus von Clempcze) w 1423 r. był świadkiem w Świdwinie po tamtejszym burmistrzu, może rajca tamże; Ludicke w 1431 i 1433 r. z ziemi świdwińskiej wspomniany w listach wójta krzyżackiego do wielkiego mistrza jako przeprowadzający w imieniu zakonu rokowania z biskupem kamińskim

¹⁵² CDB A XVIII, s. 355; UBB IV, nr 24.

¹⁵³ A. Zechlin, *Geschichte...*, s. 31; UBK, nr 421, III, s. 19–21; UBB II, nr 335.

¹⁵⁴ Tak H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 223; H. Cramer, *Die Herren von Wedel...*, s. 88.

¹⁵⁵ PUB IV, nr 2545.

¹⁵⁶ CDB A XVIII, s. 255.

¹⁵⁷ *Repertorium*, nr 137.

¹⁵⁸ UBB II/2, nr 28: 1409; *Repertorium*, nr 346: 1414, nr 361: 1415; UBB II/2, nr 41.

w sprawie jego sojuszu z zakonem¹⁵⁹. W obliczu wojny z Polską Jakub był w 1442 r. świadkiem układu krzyżackiego wójta Kirschkorba i nadleśnego ze Świdwina z Borkami i w 1443 r. przy nadaniu Wedłów dla kartuzów ze Świdwina; w 1445 r. rajca Świdwina, z braćmi także w 1448 i 1451 r.¹⁶⁰ W 1469 r. panowie z Klepczewa uczestniczyli w „wojnie o krowę”¹⁶¹.

W 1499 r. w Świdwinie hołdowali elektorowi kuzyni Henning, Ludeke, Erke (?) z Klepczewa i otrzymali do wspólnej ręki lenno tamże z sądownictwem pełnym, oprócz Jeziora Klepczewskiego i należności zamku w Świdwinie; dalej wieś Łąkowo i jedną szóstą Oparzna¹⁶². Joachim na Klepczewie 20 czerwca 1564 r. żenił się z Małgorzatą Manteuffel; w 1565 r. rodzina z tytułu lenn w Klepczewie zobowiązana była do służby jednokonnej; w 1571 r. list lenny elektora wystawiony dla Hansa, Antoniego, Achima kuzynów, Joachima i Piotra synów Jakuba; w 1572 r. ciż sami Joachim i Piotr mają 8 łanów w Klepczewie, Hans – 4 łany, wdowa po Joachimie – 4 łany, wdowa po Antonim tyleż tamże¹⁶³.

W herbie w dolnej części pola pięć winnych gron¹⁶⁴. Z tego rodu i z Klepczewa wyprowadza się osiadłego po przodkach w Księstwie Pomorskim Mikołaja von Klemptzena (ok. 1504–1552), przyjaciela Tomasza Kantzowa i kontynuatora jego prac kronikarskich, od 1523 r. w służbie dworskiej ksiąząt pomorskich, od 1547 r. zarządcę domeny w Słupsku, syna Piotra Klemzego z Klemze, pierwszego na Pomorzu, burmistrza Słupska w latach dwudziestych XVI w., i Katarzyny von Schwochow, ożenionego z Magdaleną von Bonow, ojca wcześniej zmarłego Piotra, Mikołaja, Marii i Katarzyny¹⁶⁵.

Von Klutzkow

Rodzina z Kluczkowa w ziemi świdwińskiej. W 1322 r. Retzike notowany wśród świadków nadania Rahmelów ze Sławy obok panów z Nowej Marchii, Hassona von Wedla ze Złocieńca, Ritzerowów, Drosta¹⁶⁶.

¹⁵⁹ *Repertorium*, nr 503: 1423; RHD II, nr 5679; *Repertorium*, nr 675, 761.

¹⁶⁰ RHD, II, nr 2568, *Repertorium*, nr 1003, 1036, 1041, 1270, 1328; CDB A XXIV, s. 155: 1445.

¹⁶¹ *Regesta* II, s. 362; [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 48.

¹⁶² CDB C II, s. 440; A XXIV, s. 214.

¹⁶³ *Regesta* III, s. 365; C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42, 71; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 130.

¹⁶⁴ G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Provinz...*, tab. 27.

¹⁶⁵ W. v. Böhmer w: T. Kantzow, *Chronik von Pommern in niederdeutscher Mundart*. Stettin 1835, s. 74 n.; Bülow w: *Allgemeine Deutsche Biographie* XVI, s. 155.

¹⁶⁶ PUB VI, nr 3637.

Coppe, Coppo, Copparen, Köppe(n), Koppe → Labentz**Von Cussenow**

Przedstawiciel rodziny na Krzecku w 1469 r. uczestniczy w „wojnie o krowę”¹⁶⁷. Nazwisko jak wieś Koszanowo (*Cosenow* 1337) w ziemi świdwińskiej.

Von Labentz (die Coppo, Coppe, Copparen, Köppen, v. der Labencze, de Labentz, Sdrencze)

W 1320 r. świadkami układu Ottona I szczecińskiego z Wacławem IV wołoskim byli rycerze Mikołaj Luscow i Jakub von Copparen¹⁶⁸. Ponieważ Luscow być może pochodził z ziemi świdwińskiej, toteż drugi mógł być przedstawicielem rodu Coppe z Łabędzia. W 1337 r. w Łabędziach na południe od Świdwina 8 łanów lennych miał Otto de Labentz¹⁶⁹, chyba z rodu Coppe, Köppen, który siedział w Łabędziach do wymarcia w 1643 r. Imię Otto występuje w rodzie Coppo także później¹⁷⁰. Otto mógł należeć do rodu → von Elbe, skoro ten ród miał w tej wsi posiadłość także w 1386 r. Może Jakub von Elbe z przydomkiem Koppe dał początek rodowi Koppe¹⁷¹. Czy Henning von Sagantz (→ Sanitz) z lennem w Nielepie do śmierci w 1348 r. należał do tego rodu?

W 1375 r. Coppe von der Labencze, wasal Hansa von Wedla ze Świdwina, otrzymuje od niego 4 łany w Ciechnowie, tak jak jego ojciec posiadał od ojca Hansa. W 1383 r. tenże Coppe jego świadkiem¹⁷²; zatem to Koppeke „Sdrencze”, obecny w 1394 r. przy sprzedaży Nielepu Krzyżakom¹⁷³. W 1499 r. hołd elektorowi w Świdwinie składali Hans i Otto de Coppo z Łabędzia¹⁷⁴. Joachim Köppe z Łabędzia, zobowiązany w 1565 do służby jednokonnej, otrzymał w 1571 r. elektorski list lenny, w 1572 r. miał tylko 3 łany lenne w Łabędziach¹⁷⁵. Ostatnimi

¹⁶⁷ [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 48.

¹⁶⁸ PUB V, nr 3339 i s. 591 (Köppern).

¹⁶⁹ *Das Neumärkische Landbuch...*, s. 26.

¹⁷⁰ Tak H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 110; tegoż, *Beiträge...*, Bd. I, s. 15.

¹⁷¹ Tak P. v. Niessen, *Geschichte der Neumark...*, s. 305.

¹⁷² CDB A XVIII, s. 121: 1348, s. 231; UBW IV, s. 40.

¹⁷³ *Repertorium*, nr 70–71.

¹⁷⁴ CDB C II, s. 440.

¹⁷⁵ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42, 71: 1565, 1571; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 131: 1572 r.; [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 78.

z rodu byli bracia Gregor i Fryderyk (1620). Wymarli przed 1644 r. W herbie (1603) trzy lilie¹⁷⁶.

Von Lekow (Lecow, Lecouwe, Leckow, Lickow)

Jeden z głównych, jeśli nie główny, chociaż drobny ród rycerski ziemi świdwińskiej, chyba już od XIII w. W rejestrze kosztów wojennych rycerstwa, zestawionym w 1321 r. przez pomorskiego marszałka Wedegona von Wedla, pojawili się również Rutze i Konrad von Lecow¹⁷⁷, a więc z Lekowa, wsi na północny zachód od Świdwina, wymienieni zresztą obok rycerzy z sąsiedniego Berkanowa i Przybysławia. Do 1384 r. lennicy Wedłów świdwińskich. W takim charakterze wystąpił w 1378 r. Kurt, ale w 1389 r. Jan był lennym panem Wopersnowów z Nielepu¹⁷⁸ i tenże (Hans) wraz z synem Jakubem w 1399 r. sprzedał bractwu przy kościele w Świdwinie czynsz ze swych dóbr w Lekowie¹⁷⁹. Brakuje ich wśród lenników zakonu krzyżackiego składających hołd w 1402 r. Wójt w 1423 r. pisał do Malborka, że Jakub nabył część Lekowa należącą wcześniej do Michela von der Elbe, potem do wdowy po Kurcie von Sydowie. Claus Troye w 1428 r. zamieniał z Krzyżakami połowę Lekowa kupioną od Jakuba¹⁸⁰. Naczmer w 1436 r. składał zeznanie w sprawie wspomnianej sprzedaży czynszów w 1399 r. Dobra Lekowów stały się wtedy zarzewiem długiego sporu z Krzyżakami, wójtem i nadleśnym krzyżackim, przy udziale poddanych biskupa kamieńskiego Zygryfryda, ochraniającego Lekowów. W tej sprawie rokowania w Świdwinie toczyły się w październiku 1440 r.¹⁸¹ Tego roku Naczmer, wójt pomorskiego Lipia z obszaru księstwa słupskiego, z pięcioma braćmi napadł na Świdwin; w 1441 r. występuje w charakterze burmistrza Świdwina¹⁸². W sporze z krzyżackim wójtem świdwińskim Walterem Kirschkorbem w 1443 r. pozostawali też jego bracia: Hans, Blasius (Błażej), Arnold i Kuno (Konrad). Walka z wójtem trwała w 1444 r. i doprowadziła do konfliktu państwowego – Bogusława IX słupskiego z zakonem krzyżackim. Bracia Lekow latem 1444 r. uszli na Pomorze słupskie z więzienia

¹⁷⁶ G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 49.

¹⁷⁷ PUB VI, nr 3560, s. 82.

¹⁷⁸ UBW IV, nr 30; CDB A XVIII, s. 232: 1378, s. 242: 1389.

¹⁷⁹ RHD II, nr 1415; *Repertorium*, nr 73.

¹⁸⁰ RHD II, nr 2182; *Repertorium*, nr 606.

¹⁸¹ Zob. UBB II, nr 109, 110.

¹⁸² *Repertorium*, nr 843: 1436, nr 933; RHD II, nr 2540; J. Voigt, *Die Erwerbung der Neumark. Ziel und Erfolg der brandenburgischen Politik unter dem Kurfürsten Friedrich I. und II. von 1402–1457*. Berlin 1863, s. 243.

wójta Kirschkorba w Świdwinie i Natzmer prowadził walkę z krzyżackim wójtem ze Świdwina, gdy nie pokarali miasta za rozbójniczy najazd Arnd von Rahmel ze Sławy i Eggerd von Manteuffel z Połczyna¹⁸³. Wszyscy wyżej wymienieni i Detlof I, synowie Michała, 2 stycznia 1445 r. prosili burmistrza i radę miejską Gdańską o interwencję u wielkiego mistrza w sporze z wójtem. Wojna domowa trwała wtedy i zataczała coraz większe kręgi. List ten rada Gdańska przesłała 16 stycznia do adresata. Wójt donosił 15 stycznia 1445 r. do Malborka, że Lekowowie leżą ze zbrojną kupą pod Stargardem; a 23 stycznia pisał ze Świdwina o skardze Gdańska na nich z powodu grabieży, zajęcia ludzi i pięciu koni, o interwencji Złocieńca, Kalisza, Inśka, Mielna (Wedłów z Krzywnicy), Borków z Łobza, Güntersbergów z Pęczyna, Barzkowic. Rycerstwo ziemi świdwińskiej i rada Świdwina 24 stycznia 1445 r. skarżyli się u wielkiego mistrza na prowadzoną przez wójta wojnę z Lekowami. Borkowie: Matzke, Hans, Schyr i Erazm, Claus Troye i Jakub von Klemptze doprowadzili 4 kwietnia 1445 r. do układu wójta Kirschkorba z Hansem, Naczmerem, Kunonem, Arndem i Detlofem braćmi Lekowami oraz dziećmi Michała¹⁸⁴. Hans i Natzmer w imieniu braci 6 kwietnia załagodzili spór o połowę Lekowa oraz o posiadłość w bliżej nieznanymi wsiach Simonshof i Grashof, o burmistrzowski urząd Natzmera, o Lipie, Smardzko. Postępowaniem objęty był też Jakub syn Natzmera. Jeden z Lekowów został zwolniony z więzienia. W 1447 r. rada miejska Świdwina nadała podmiejskiej kartuzji dom w mieście, wcześniej należący do Michała¹⁸⁵, i to zapewne ślad dawnego rycerskiego lenna zamkowego. Ród mógł więc odegrać rolę w organizacji miasta w XIII w.

W XV w. ród miał też posiadłość w Klepczewie, Oparznie, Łakowie, Przybysławiu, Cieszynie (Teschenbusch) na wschodnim i zachodnim brzegu Regi, a także na północ od zakola rzeki w Krosinie, Nielepie, Bystrzynie, Kłodzinie, Ciechnowie, jak to wynika z tego procesu. Lekowowie sięgali do rzeki Mołstowej, jak wynika z listu lennego Wopersnowa z 1488 r. i hołdów lennych z lat 1499 i 1536¹⁸⁶. Brakuje ich jednak wśród znanych lenników elektora w 1454 r.

¹⁸³ *Repertorium*, nr 993–1007, 1018–1022; L. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 24.

¹⁸⁴ UBB II, nr 127; *Repertorium*, nr 1029, 1032, 1036, 1042.

¹⁸⁵ UBB II, nr 125: 23.01.1445; *Repertorium*, nr 993, 996, 1029, 1032, 1043, 1200; RHD I, nr 8685–8689. Zob. [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 6, 14.

¹⁸⁶ H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...*, Bd. I, s. 10; CDB A XXIV, s. 207: 1488; C II, s. 440: 1499; A XXIV, s. 214 n., 220.

Uczestniczyli w „wojnie o krowę” w 1469 r.¹⁸⁷ W 1461 r. Eggert Manteuffel za 2000 grzywien „oczek zięby” nabył od Natzmera Lekowa zamek Lipie (Arnhausen) z okolicą w ziemi już białogardzkiej¹⁸⁸, tuż na wschód od ziemi świdwińskiej. W 1491 r. bracia Marcin i Dietlof II wystąpili w roli patronów kościoła parafialnego w Lekowie i jego filii w Jastrzębnikach. Hołd nowemu elektorowi w 1499 r. składał w Świdwinie Dionizy z Lekowa i jego kuzyni, bracia Marcin, Jaspas i Michał. W 1536 r. ród posiadał Cieszyno, Kunowo koło Lekowa i tu żył do 1783 r.¹⁸⁹ W 1571 r. list lenny wystawiono dla Natzmera syna Piotra, Wolfa, Kaspara, Hieronima, Ignacego i Jakuba synów Jakuba, braci i kuzynów; w 1572 r. Kaspar miał 4 łany w Lekowie i 5 łanów na opuszczonych polach Cieszyna; Natzmer – 2 łany w Lekowie¹⁹⁰.

W tarczy herbowej dwupolowej górą wilk, dołem szachownica¹⁹¹.

Von Liebenthal

Joachim Livendal ze Świdwina w 1487 r. otrzymał elektorski list lenny obejmujący też potwierdzenie połowy Słonowic i Łabędzia¹⁹². Zapewne tenże Livendal z Łabędzia w 1469 r. uczestniczył w „wojnie o krowę”; wystąpił też w 1493 r. (z Łabędzia)¹⁹³. Ród rycerski brunszwicki, znany na Śląsku i w Nowej Marchii od XIII w., zwłaszcza w ziemi lipiańskiej od 1278 r., wraz z Schöningami na zlecenie margrabiów zakładał miasto Wałcz w 1303 r. W ziemi świdwińskiej pojawił się późno i na krótko. Brakuje go tam w inwentarzach dóbr rycerskich z XVI w.

Von Meseritz

Stary ród z Międzyrzecza (Meseritz) w ziemi świdwińskiej, znany jednak dopiero od XV w. Mund (?) Meseritz (Meseritcze), był w 1411 r. wśród poszkodowanych poddanych Krzyżaków w Nowej Marchii. W 1469 r. Meseritzowie uczestniczyli w „wojnie o krowę”, mając posiadłość w Naćmierzu (na północny wschód od

¹⁸⁷ [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 48.

¹⁸⁸ UBO II, nr 1343.

¹⁸⁹ R. Klempin, *Diplomatische. Beiträge...*, s. 34: 1491; CDB C II, s. 440: 1499; *Regesta II*, s. 362; G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Provinz...*, s. 52; L. v. Ledebur, *Adelslexicon...*, Bd. II, s. 17.

¹⁹⁰ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 71; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 131.

¹⁹¹ G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Provinz...*, s. 52, tab. 32.

¹⁹² CDB A XVIII, s. 265.

¹⁹³ [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 48; *Regesta I*, s. 269: 1469 r.; A. Zechlin, *Geschichte...*, s. 29.

Łobza) w dobrach Borków¹⁹⁴. Merten, spokrewniony z Kleistami lennik Borków w Naćmierzu, w 1485 r. został spalony przez najazd kołobrzeżan będących w stanie wojny z Borkami; w 1496 r. Hans von Borcke ze Strzmiela i Reska sprzedał Henrykowi z Naćmierza jedną czwartą tej wsi, która wcześniej była sprzedana kartuzom świdwińskim¹⁹⁵. W 1493 r. Claus, dziedzic Międzyrzecza, był patronem kościoła w Rusinowie, hołdował elektorowi w 1499 r. To on zatem w latach 1514 i 1515 zadłużył się u kartuzów świdwińskich¹⁹⁶. W 1514 r. landwójt Nowej Marchii Kerstian von Borcke w imieniu elektora wystawił list lenny dzieciom zmarłych Clausa i Henryka, Hansowi, Jurgenowi i ich braciom, obejmujący wieś Międzyrzecze z młynem i kilkanaście zagród w Ząbrowie na pełnych prawach, dziedzicznie, jak ród od dawna posiadał. Merten, Hans, Paweł i Michał wyrokiem sądu elektorskiego z 1522 r. zostali zobowiązani do służb lennych wobec Jorga, Christofela, Ottona i Hansa von Borcke ze Strzmiela, bo ich lenna (więc w Nowej Marchii, na pewno w ziemi świdwińskiej) w połowie do Borków należą, jak wcześniej należały do Wedłów¹⁹⁷. W 1537 r. Marcin jako trudniący się rozbojem został uwięziony w Świdwinie¹⁹⁸. Długo posiadali Słonowice, Berkanowo (1536), Międzyrzecz (1536), Ząbrowo (1536), Rusinowo (1644), lenno w Storkowie (1566). Paweł z Berkanowa żenił się 8 września 1546 r. z Małgorzatą N.N.¹⁹⁹ Ród z tytułu lenn w powiecie świdwińskim – a więc głównie w Międzyrzeczu – w 1565 r. zobowiązany był do służby trzykonnej; ponadto Claus, wraz z Rützem lennik Borków w Rusinowie, Paul z tytułu lenn trzymanych od Borków – do służby jednokonnej; w 1571 r. list lenny wystawiono dla Joachima, Jakuba, Pawła synów Pawła, Jerzego syna Faustyna; tenże Joachim w 1572 r. miał 6 łanów w Berkanowie, wdowa po Marcinie – 2,5 łana w Międzyrzeczu²⁰⁰. Ród wymarł w 1810 r.²⁰¹ Możliwość bliskiego pokrewieństwa

¹⁹⁴ *Repertorium*, nr 282, 285: 1411; „Heimatkalender für den Kreis Dramburg” 1935, s. 130; L. Ledebur, *Adelslexicon...*, Bd. III, s. 309; [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 48. Posiadają Naćmierz łobeski w 1564 r. (CDB A XXIV, s. 308) i później.

¹⁹⁵ UBB, II/2, nr 335.

¹⁹⁶ R. Klempin, *Diplomatische Beiträge...*, s. 91; CDB C II, s. 440; [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 46.

¹⁹⁷ UBB IV, nr 29; CDB A XVIII, s. 209.

¹⁹⁸ B. Wachowiak, *Walka z rozbojem na Pomorzu Zachodnim na przełomie XV i XVI wieku*. „Szczecin” 1958, nr 9, s. 37.

¹⁹⁹ *Regesta* III, s. 51.

²⁰⁰ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42, 71; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 130–131.

²⁰¹ G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 60.

z Kleistami, bo w herbie biegnące lisy w niebieskim polu pod belką przecinającą tarczę²⁰².

Mildehant

Hans, lennik Wedłów świdwińskich (1375, 1383). Badacze lokalni domyślali się związku rodu ze starym grodem na wzgórzu Mildenburg koło Słonowic nad Regą, z legendą o ostatnim panu zamku²⁰³.

Von Polentz(k) (Polenczcke, Polenzk(e), Po(h)lenz, Polenczigk, Polec, Polenzki, Polentius, Polinski i podobnie)

Ród miśnieński z zamku Polentz koło Miśni, znany od 1283 r., z dobrami na Łużycach Dolnych (Sternberg, Firstenwalde, Sollgast) i Górnych (Pulsnitz, Königsbruck). Najwybitniejszym przedstawicielem był Hans syn Hansa (1406), marszałek (1407) landgrafa Turynгии, Fryderyka. Posiadał Linz, Ponikau, Neuen-dorf, pan na Senftenberg, Sollgast 1416, od 1420 r. też na Königsbruck, Golssen, od 1414 r. landwójt Dolnych Łużyc, uczestnik i dowódca krucjat antyhusyckich (1420, 1427, 1428, 1432), otrzymał w 1422 r. pod zastaw Dolne Łużyce, ożeniony przed 11 maja 1418 r. z Małgorzatą córką Waclawa III burgrabiego Dohna, zmarł 20 grudnia 1436 / 9 marca 1437 r.²⁰⁴ i dobra przeszły na jego dwóch nieletnich synów Jakubów pod kuratelą kuzyna Mikołaja (1438–1448). W 1448 r. cesarz Fryderyk III przeniósł prawa zastawne Polentzów na elektora brandenburskiego²⁰⁵. Hans, pan Galzig na Łużycach od 1444 r., syn Krzysztofa (1439–1468), pana na Deila, wójta Drezna (1441–1443) i Zofii von der Sahle²⁰⁶, pozostawał w służbie elektora brandenburskiego Fryderyka II, w 1459 r. został wójtem Kostrzyna. Przystał pełnić funkcję przed 9 marca 1465 r., może wcześniej, skoro jego następcą Werner von Pfuel 30 maja 1462 r. był przy czynności elektora w Kostrzynie²⁰⁷.

²⁰² Tamże i tabl. 35; L. v. Ledebur, *Adelslexicon...*, Bd. II, s. 98.

²⁰³ CDB A XVIII, s. 231, 255; A. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 18, 177.

²⁰⁴ *Europäische Stammtafeln*, Bd. XX, tab. 156.

²⁰⁵ E.-M. Eibl, *Die Lausitzen zwischen Böhmen, Brandenburg und Sachsen in der Zeit Kaiser Friedrichs III. (1440–1493)*. W: *Akkulturation und Selbstbehauptung. Studien zur Entwicklungsgeschichte der Lande zwischen Elbe/Saale und Oder im späten Mittelalter*. Hrsg. v. E. Holtz, M. Lindner, P. Moraw. Berlin 2001, s. 317 n.

²⁰⁶ GGT 1905, s. 633. Historię rodu daje R. Virchow (*Zur Erinnerung...*, s. 46–66).

²⁰⁷ CDB A XIX, s. 47; XXIV, s. 183; XVIII, s. 344.

Syn Hansa, Jakub, do 1448 r. nieletni; pan na Senftenberg 1448, Saarmund 1449/63, Golssen, w 1453 r. z elektorem pielgrzymował do Palestyny²⁰⁸. Zadłużony u niego elektor, by spłacić sumę, uczynił go 25 września 1463 r. wójtem Świdwina, ziemi świdwińskiej i drawskiej, z dochodem, jaki wcześniej pobierał Dionizy von der Osten. Zabezpieczono też oprawę żony i posag córek. Nie mógł być zdjęty z urzędu przed uregulowaniem zadłużenia. Zarządzał też okręgiem Choszczna, skoro 31 grudnia 1466 r. w imieniu elektora zawierał układ w Chojnie w sprawie przemarszu krzyżackich najemników, wracających po wojnie trzy-nastoletniej, a w marcu 1467 r. kierował akcją przeciwko nim²⁰⁹. Z 1470 r. pochodzi potwierdzenie zarządu nad Drawskiem i okolicą. Kolejny awans spotkał go 3 października 1472 r., kiedy został ponadto wójtem Nowej Marchii z siedzibą w Choszcznie. Podczas wojny z Pomorzem (1468–1472) elektor zadłużył się u niego dodatkowo na 800 reńskich guldenów, toteż nadał mu zamek santocki z wsiami Mosina i Mościce koło Gorzowa Wielkopolskiego. Ostatni raz jako landwójt Nowej Marchii i wójt Świdwina oraz Drawska wystąpił 24 października 1474 r. w Choszcznie, gdy regulował spór cystersów z Bierzwnika z Parechelami o Chłopowo, Tarnowo i Pluskocin. Ożeniony przed 4 stycznia 1453 r. z Małgorzatą von Schlieben z Baruth, zmarł w 1475 r.²¹⁰

Syn Krzysztof „Polinski”, rycerz (1479), ożeniony z Elżbietą von Everstein, córką Ottona hrabiego z Nowogardu, siostrą Ludwika biskupa-postulata kamińskiego, w 1469 r. z upoważnienia ojca kierował bitwą z białogardczanami w ramach „wojny o krowę”. Po ojcu wójt świdwiński, 24 kwietnia 1476 r. wójt krajowy Nowej Marchii²¹¹. Uczestniczył w wydarzeniach pomorskich, 2 lutego 1480 r. wśród mediatorów upelnomocnionych przez Bogusława X, biorąc udział w wojnie Eversteinów z Ostenami, Borkami i Flemmingami po stronie tych pierwszych. Około 1480 r. odbył pierwszą pielgrzymkę do Ziemi Świętej i po powrocie wystawił kaplicę św. Grobu pod Świdwinem²¹². W 1484 r. urzędował z bratem Cyriakiem. Wójtostwo świdwińskie stało się dziedziczne. W 1485 r.

²⁰⁸ R. Röhricht, *Deutsche Pilgerreisen nach dem Heiligen Lande*. Innsbruck 1900, s. 124.

²⁰⁹ CDB A XVIII, s. 255–258; C I, s. 419.

²¹⁰ CDB C II, s. 16–17; XVIII, s. 262; XIX, s. 497; *Regesta* II, s. 256. *Europäische Stammtafeln* XX, tab. 156, datują zgon na okres 24.10.1474/18.02.1476.

²¹¹ *Regesta* I, s. 269; A. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 29: 1469; CDB A XVIII, s. 262: 1476.

²¹² UBB II, nr 1527; R. Röhricht, *Deutsche Pilgerreisen...*, s. 158, za W. Reinhold, *Chronik der Städte Belgrad, Polzin und Schivelbein und der zu den beiden Kreisen gehörenden Dörfer*. Schivelbein 1862, s. 62.

otrzymał od elektora brandenburskiego pod zastaw zamek w Dreddenku z przyległościami i tu miał siedzibę. W 1486 r. wraz z bratem otrzymał od elektora potwierdzenie zamków i domen Świdwin, Drawsko, Dreddenko oraz wieś Więclaw w ziemi świdwińskiej²¹³. Przyjaciel księcia pomorskiego Bogusława X, w 1486 r. wyprawił się z nim do księstwa Brunszwiku, jako jedyny spoza Pomorza; w 1491 r. uczestniczył w wojnie Bogusława X z Berndem Moltzanem²¹⁴. W 1493 r. odbył drugą pielgrzymkę do Palestyny²¹⁵. W końcu 1496 r. wraz z kuzynem Krzysztofem na Beesdau (1481/†1510)²¹⁶, mając upoważnienie elektora Jana, udał się w orszaku Bogusława X do Ziemi Świętej. W jej toku zginął 30 czerwca 1497 r. w walce z Turkami w cieśninie Cerigo opodal przylądka Malio na Peloponezie i 2 lipca pochowany został przez Bogusława X w Kandii (Iraklionie) na Krecie. Kuzyn dotarł z księciem do Palestyny²¹⁷.

Gdy wdowa Elżbieta oczekiwała jeszcze powrotu męża, elektor już w grudniu 1497 r. powołał na rok landwójta Bernarda von Rohra, kuratora jej dzieci, ożenionego z Małgorzatą, córką Cyriaka „Poletzkiego”. Elektor ułożył się 23 września 1499 r. z Elżbietą i nowym landwójtem w sprawie wypłaty pieniędzy, które jej zapisał na dobrach domeny świdwińskiej w wysokości 1100 guldenów i 1900 florenów na domenie drzeńskiej oraz 3000 florenów tamże dla dzieci również zmarłego Cyriaka²¹⁸. Elżbieta zarządzała dobrami świdwińskimi, w 1503 r. nadawała sołectwo w Więclawiu. Po rokowaniach z elektorem w 1504 r. przekazała mu Dreddenko²¹⁹. Około 1504 r. wspomniano jako zmarłego Antoniego Polentza, syna Krzysztofa, posiadacza Więclawia, pięciu łąnów lennych w Granowie i młyna Wężnik koło Choszczna²²⁰. Po śmierci Tomasza (zapewne

²¹³ F. Priebatsch, *Politische Correspondenz des Kurfürsten Albrecht Achilles*. Leipzig 1898, Bd. III, s. 308; CDB A XVIII, s. 345, 264; XXIV, s. 205.

²¹⁴ R. Klemplin, *Diplomatische Beiträge...*, s. 534.

²¹⁵ R. Röhrich, *Deutsche Pilgerreisen...*, s. 180, 182.

²¹⁶ Mniej możliwy Krzysztof z lat 1465/72, syn Nickela, czy Krzysztof z lat 1501–1540, syn Fryderyka z linii łużyckiej. *Europäische Stammtafeln* XIX, tabl. 155–156.

²¹⁷ A. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 30; [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 64–66; S. Sailer, *Christoph von Polentz. Glück und Ende*, „Unser Pommerland” 53 (1928), s. 490 n. O pielgrzymce też H. Freytag, *Preußische Jerusalem-pilger im 15. und 16. Jhd.*, „Mitteilungen des Westpreussischen Geschichtsvereins” 1 (1902), s. 46; szerzej E. Rymar, *Wielka podróż wielkiego księcia*. Szczecin 2004, s. 61, 77, 99, 111 n., 128 (tam wcześniejsza literatura).

²¹⁸ CDB A XVIII, s. 266.

²¹⁹ A. Zechlin, *Geschichte...*, s. 30; CDB A XVIII, s. 352–353; *Codex diplomaticus Brandenburgensis, continuatus*. Hrsg. v. G.W. v. Raumer. Berlin 1833, Bd. II, s. 213.

²²⁰ CDB A XVIII, s. 49, 52; *Europäische Stammtafeln*, Bd. XX, tabl. 156.

pogrobowego syna Krzysztofa) elektor w 1518 r. przekazał Więclaw jego krewnemu Janowi von Eversteinowi z Nowogardu²²¹.

W herbie na niebieskim polu czerwone i srebrne skrzydło²²².

Von Pribbslaff

Vicco (Fryderyk) Pribbeslav w 1321 r. umieszczony w rejestrze kosztów wojennych rycerstwa, zestawionych przez Wedłów książętom pomorskim, chyba więc ich lennik w ziemi świdwińskiej. Może ród siedział w tamtejszej wsi Przybysław. W 1315 r. w Kołobrzegu rozstrzygano spór kapituły kolegiackiej z *discretis viros* Pawłem *dictum de Prybeslaw* o wieś Myślino²²³.

Von Ritzerow (Rytzerow)

Może pochodzili ze wsi Ritzerowe, dziś Ritzerau koło Mölln w rejonie Lubeki, podobnie zatem jak von Rutzowie przybyli do ziemi świdwińskiej z Holsztynu. Byli lennikami Wedłów złocienieckich. W 1322 r. bracia Metze (I) i Henning (I) de Ritzerowe obok rycerstwa z ziemi świdwińskiej i białogardzkiej obecni byli przy nadaniu Rahmelów ze Sławy (w ziemi lipieńskiej – Arnshausen tuż obok granicy z ziemią świdwińską) dla Damerowów (z pobliskiej Dąbrowy)²²⁴, zatem z pobliskiego Rycerzewa (Ritzerow). W akcie podziałowym Nowej Marchii z 1364 r. między Ludwikiem Rzymским i Ottonem Wittelsbachami, wśród zamków po Lubniewicach, a przed Karsbaum i Rydzewem, wymieniono zamek *Riczerow*²²⁵ bliżej dotąd nierozpoznany. Synowie zmarłego Metze (II?): Henning i Ulryk (I) w 1369 r. sprzedali Świdwinowi na cele szpitala św. Ducha część wsi Bronowo z konsensem ojca czy stryja (*nostris patris*) Henninga (I), co Hasso i Dietrich Wedlowie ze Złocieńca zatwierdzili i wraz z nimi opieczętowali dokument²²⁶. W 1387 r. Ulryk (I?) i jego bratankowie: Metze (III), Werner i Dobiesław (sic!) nadali szpitalowi św. Ducha w Świdwinie swą część Bronowa. Od Wenera i Dobiesława w 1394 r. Świdwin zakupił pola i las Bronowo; Hans w 1439 r.

²²¹ CDB A XVIII, s. 275.

²²² G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 69, tab. 41; L. v. Ledebur, *Adelslexicon...*, Bd. II, s. 213.

²²³ PUB, VI, nr 3560, s. 82; H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 223; PUB V, nr 2979.

²²⁴ L. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 16; PUB VI, nr 3637.

²²⁵ CDB, Supplementband, s. 35.

²²⁶ UBW III/2, nr 142. Dokument datowany na rok 1379 (CDB A XXIV, s. 88) i 1362 (*Regesta* I, s. 306).

czynił nadanie dla kościoła w Świdwinie²²⁷. W 1564 r. posiadali w Księstwie Pomorskim Rynowo łobeskie²²⁸, zatem jako lennicy Borków. Nie występują w rejestrach lenników Nowej Marchii z XVI w.

Rüchel (Rochel, Ruchele, Reuchlin)

Bracia Claus i Christoffer Ruchel na Berkanowie za 100 grzywien „oczek zięby” sprzedali rentę ośmiu grzywien Mateuszowi Hogenze, co 9 października 1442 r. poświadczał (widymował) proboszcz Świdwina i znów 10 stycznia 1468 r. na plebanii w Świdwinie Jan Hogenze, wikary ze Świdwina²²⁹. W „wojnie o krowę” wójta świdwińskiego ze starostą pomorskim z Białogardu brali udział także von Ruchelowie z Ząbrowa i Berkanowa²³⁰. Bracia Piotr i Kurd z Ząbrowa (Semerow) składali hołd nowemu elektorowi brandenburskiemu w Świdwinie w 1499 r. Rodzina z Berkanowa i Ząbrowa zobowiązana była do służby jednokonnej w matrykule z 1565 r.; Urban z Ząbrowa poślubił 22 marca 1567 r. pewną Kordulę; krótko przed 1571 r. Michel von Ruchel kupił 4,5 zagrodnika w Berkanowie od Dionizego von Scharna; tegoż roku list lenny elektora wystawiony dla Łukasza z Ząbrowa, Urbana syna Piotra, Michała z Berkanowa, jego braci Faustyna i Piotra²³¹. W 1572 r. Michel miał 5 łanów w Berkanowie i jedną trzecią łana w Ząbrowie; tamże Urban – jeden łan, Łukasz – 4 łany²³². W XVII w. też w Klepczewie (1685), Berkanowie (1690), Wilczkowie, Koszanowie (1728); w Ząbrowie do 1764 r.²³³

Herb: w dwupolowej tarczy wyżej lilia, dołem szachownica²³⁴.

Von Rützw (Reetze[n], Reutz, Renzow, Ritze, Rucze, Russow, Russe[n], Rutz[e][n], Rüts, Ruetze, Ruyze, Rütze)

Ród ze wsi o tej nazwie, dziś Rydzewo (Rützw, Rossow, Retzow) na północny wschód od Świdwina. Od nich nazwę wiedzie na drugim brzegu Regi również

²²⁷ CDB A XVIII, s. 231; A. Zechlin, *Geschichte...*, s. 10, za rocznikami świdwińskimi; *Regesta* II, s. 136: 1439.

²²⁸ CDB A XXIV, s. 307.

²²⁹ APSz, ZSI, dawny nr 1131: *Regesten zu den Urkunden des Domkapitels in Kolberg*, nr 232; UBO II, nr 1424.

²³⁰ Według R. Virchowa (*Zur Erinnerung...*, s. 48).

²³¹ C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42, 71; *Regesta* III, s. 408.

²³² H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 130, 133.

²³³ CDB C II s. 440, *Regesta* II, s. 362; L. v. Ledebur, *Adelslexicon...*, Bd. II, s. 321.

²³⁴ G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 77 tab. 46; tegoż, *Der abgestorbene Adel der Provinz...*, s. 81, tab. 50; L. v. Ledebur, *Adelslexicon...*, Bd. II, s. 321.

wieś Rützenhagen (dziś Rusinowo). W rodzie tym występuje imię Bolz, Bolte (tj. skrót od imienia Diepolt?), co wskazuje też na związek ze wsią Boltenhagen, dziś Bełtno koło Świdwina. Przypuszcza się, że przybyli ze wsi Rutse, potem Russee koło Kilonii w Holsztynie²³⁵. Pewien Rutze i Konrad Lecow w 1321 r. wystąpili obok siebie w rejestrze kosztów wojennych rycerstwa w służbie książąt pomorskich, zestawionym przez ich marszałka Wedegona von Wedla ze Świdwina, zapewne jako lennicy Wedłów z okolic Świdwina²³⁶. Obaj należeli do rodu Lekowów czy raczej obaj pochodzili z Lekowa (mieli tam lenna)? W 1337 r. w Rydzewie (Russow), liczącym 64 łany, Jan miał 8 łanów lennych; w Rzepczyźnie Boltz Renzow miał 8 łanów²³⁷. Zamek Retzow, Retczaw, Russow, wspomniany w 1364 r., do 1375 r. należał w części do Wedłów, lecz w 1373 r. głównym posiadaczem byli Brederlowowie. Zamek prawdopodobnie stał na wyspie Jeziora Gęgnowskiego²³⁸. W latach 1375–1378 pewien Fritz Rossow był wasalem Wedłów ze Świdwina. W 1387 r. Detwert i Claus Rutze byli świadkami przy sprzedaży części Bronowa szpitalowi św. Ducha w Świdwinie, wymienieni obok Ritzerowa z Bronowa i Rycerzewa²³⁹.

Klaus z Rusinowa za rabunki był więziony przez krzyżackiego wójta Nowej Marchii i nadleśnego w Świdwinie 19 stycznia 144? r., zwolniony (1441–1442) pod przysięgą, że powstrzyma się raz na zawsze od rabunków. Hans z okolic Świdwina (1442–1448) był radcą wójta świdwińskiego Kirschkorba, 19 listopada 1442 r. wymieniony wśród doprowadzających do układu kończącego spór Henryka Borcke i synów z wójtem Nowej Marchii Walterem Kirschkorbem, żonaty z siostrą Henryka Rowedera, i to zapewne Hans Ruyze, rajca Świdwina (1445, ale i Hans Russe poszkodowany w 1445 r. wojną Lekowów z wójtem świdwińskim. Po śmierci wójta świdwińskiego Kirschkorba regulowano w 1448 r. jakieś finansowe zobowiązania zakonu wobec niego)²⁴⁰.

W 1464 r. Borkowie sprzedawali jedną trzecią i jedną szesnastą Rusinowa, trzy czwarte Bełtna, połowę Kowanowa, przy czym obecny był Gert Russe

²³⁵ P. v. Niessen, *Geschichte der Neumark...*, s. 305; H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 107, 109; także L. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 16.

²³⁶ PUB VI, nr 3560, s. 82.

²³⁷ *Das Neumärkische Landbuch...*, s. 26.

²³⁸ H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 108.

²³⁹ CDB A XVIII, s. 231, 241; H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 107 n.; UBB II/2, nr 112: 19.01.1441, nr 118: 19.11.1442.

²⁴⁰ UBB II/2, nr 158: 1464; RHD II, nr 2524, 2568; *Repertorium*, nr 993, 1003, 1035, 1036, 1038, 1049, 1253; CDB A XXIV, s. 155.

i wspomniano o rodzie Rütze, mającym widocznie lenna w tych wsiach. Bracia Bolte i Marcin z Rusinowa byli patronami tamtejszego kościoła ok. 1490 r. W 1499 r. hołd elektorowi w Świdwinie składali bracia Russen: Jerzy i Henning, Hans syn Boltena; potem w Kostrzynie jeszcze Hans, Hannusz, Jerzy Rutz²⁴¹. W 1500 r. było lenno Jerzego otrzymał Hans, kuzyni Jerzy i Jerzy. Hans, Henning otrzymali potwierdzenie 10 łąnów w Rusinowie, 13 łąnów w Bełtnie, pola opuszczonego Kowanowa (Schönfeld), 27,5 łąna oraz dwa gospodarstwa zagrodnicze w Rzepczynie, łąn i trzech zagrodników w Łabędziach²⁴². W 1533 r. siedzieli w Bełtnie, Rusinowie, Rzepczynie, Rydzewie, potem też w Krajniku Dolnym koło Chojny (1572), w 1565 r. wraz z Meseritzami byli zobowiązani do służby jednokonnej z tytułu lenna w Rusinowie, otrzymanego od Ulryka von Borcke, a Hans z Rzepczyna – do służby dwukonnej. W 1571 r. wystawiono list lenny dla Hansa z Rzepczyna; w 1572 r. Hans Rütze miał łąn w Bełtnie, 2 łąny w Kowanowie, 2 łąny w Rzepczynie; Jurgen – 2 łąny w Rusinowie; wdowa po Antonim – także 2 łąny.

Herb: w dwupolowej tarczy górą jeleń, dołem trzy róże²⁴³.

Von Scharn (Schare, Scharen, Scherer, Schorn, Schawen)

Ród znany od XV w. W wojsku krzyżackiego wójta Nowej Marchii w sierpniu 1409 r. w toku wyprawy na Polskę były oddziały aż trzech Scharnow²⁴⁴. Rodzina von Schorn znalazła się w krzyżackim rejestrze poszkodowanych w Nowej Marchii z 1411 r., wymieniona po Świdwinie, a przed Meseritzami (z ziemi świdwińskiej). W 1442 r. Hans Scherer, świadek układu wójta z Borkami, zawartego w Świdwinie, to zapewne przedstawiciel tej rodziny, podobnie jak rycerz Piotr Schorn ze Słowieńska, w 1466 r. oskarżany o napad na dobra biskupa kamińskiego²⁴⁵. Tenże Piotr w 1469 r. uczestniczył w „wojnie o krowę”, miał też Kartlewo, trzecią część Lekowa, połowę Łabędzia, w 1471 r. od elektora otrzymał Krosino (Grossin)²⁴⁶, należał więc do majątniejszych w ziemi świdwińskiej.

²⁴¹ R. Klempin, *Diplomatische Beiträge...*, s. 91; CDB C II, s. 440, 442.

²⁴² CDB C II, s. 502; A XXIV, s. 220.

²⁴³ *Regesta* II, s. 367; C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42, 71; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 130, 132; G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 77, tab. 46.

²⁴⁴ *Repertorium*, nr 238.

²⁴⁵ Tamże, nr 282: 1411, nr 920: 1442; „Baltische Studien”, *Alte Folge* 3/1 (1835), s. 168, za rocznikami świdwińskimi.

²⁴⁶ L. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 25, 28; R. Virchow, *Zur Geschichte von Schivelbein*. „Baltische Studien” *Alte Folge* 13/2 (1847), s. 48: 1469.

Wspominany w 1489 r.; jako Piotr z Łabędzia w 1493 r.²⁴⁷ Jerzy (Jorgen), posesjonat na Łabędziu, w 1496 r. obecny był przy sprzedaży przez Borków ze Strzmiela wsi Naćmierz Meseritzom; Dionizy (I), tenże Jorge i Max ze Słowieńska i Łabędzia oraz Piotr w imieniu ojca składali w 1499 r. hołd elektorowi Joachimowi I²⁴⁸. Schyr syn Bisprawa w 1525 r.; kuzyni Max i Piotr w 1536 r. otrzymali w lenno Berkanowo, Kartlewo, Łabędzie, Słonowice i Ząbrowo²⁴⁹. Marcin był burmistrzem Świdwina w 1547 r.; Joachim Scharen z Łabędzia zobowiązany był do służby jednokonnej w 1565 r.²⁵⁰ Dionizy (II) na Łabędziach w 1569 r. sprzedawał Świdwinowi 8 łanów w Kartlewie i połowę zagrodnika w Berkanowie wraz z lennem kościelnym, sądownictwem itp., zobowiązując się do załatwienia u elektora zwolnienia z obowiązku służby wojskowej, co też elektor uczynił²⁵¹. Z 1571 r. pochodzi list lenny dla Dionizego (II), który niedługo wcześniej sprzedał też 4,5 łana zagrodniczego w Berkanowie Michelowi von Ruchelowi. Antoni miał 4 łany w Łabędziach w 1572 r.²⁵² Ród wymarł ok. 1620 r. na Marcinie i Marksie na Łabędziach, z których pierwszy miał tylko córkę wydaną za Jakuba von Klemptzowa, drugi – tylko syna wspomnianego w 1603 r.

W herbie dwie maczugi (buzdygany) tworzące krzyż św. Andrzeja, po ich bokach róże²⁵³.

Von Troye (Noghe, Trughe, Troie, Treuge, Trye)

Rodzina w pierw pomorska. Wyprowadzana bywa z Saksonii i wiązana z zakonem templariuszy, przez koneksje rodzinne z Arnoldem Troye, wielkim mistrzem zakonu w Palestynie z lat 1180–1184²⁵⁴. Wielkim mistrzem był jednak Francuz Arnold de la Tour Rouge albo de Torroges. Początki templariuszy sięgają syno-

²⁴⁷ [R. Virchow,] *Zur Erinnerung...*, s. 48; A. Zechlin, *Geschichte...*, s. 29: 1493. Czy do rodu należał Tomasz Schwan, który w 1493 r. z Krzysztofem von Polentzem ze Świdwina odbył pielgrzymkę do Jerozolimy (R. Röhricht, *Deutsche Pilgerreisen...*, 180, 182)? Nazwisko ewentualnie zniekształcone przy zapisie lub odczycie i związek ze świdwińskim Polentzkim może na to wskazywać.

²⁴⁸ CDB C II, s. 440.

²⁴⁹ L. Kortlepel, *Schivelbeiner Geschichte...*, s. 36: 1525, 1547; *Regesta* II, s. 362: 1536; III, s. 414.

²⁵⁰ A. Zechlin, *Geschichte...*, s. 35, za rocznikami świdwińskimi; C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42.

²⁵¹ CDB A XVIII, s. 280 n.

²⁵² C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 71; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 131.

²⁵³ G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 80, tab. 48.

²⁵⁴ Tak H. Diest, *Zur Geschichte und Urzeit des Landes Daber*. Stettin 1904, s. 24.

du we francuskim Troyes w 1128 r. Czy to wszystko da się powiązać z pomorskimi templariuszami i rodem rycerskim de Troye – czas pokaże. Ciekawe, iż 8 lutego 1261 r. biskup kamiński Herman nadawał templariuszom dziesięciny z 700 łanów w ziemi dobrskiej, a właśnie część zamku w Dobrej Nowogardzkiej i okolicznej ziemi posiadał ród Troye do 1442 r., kiedy to zluzowali ich tu Dewitzowie, panowie Dobrej od ok. 1320/38 r.²⁵⁵ Rycerz Jan, wasal Wenera pana Łosic (Loitz) na Zaodrze i tam miał w 1257 r. lenno, którego śladem wieś Troyen (1322)²⁵⁶. Może to on pociągnął następnie na Pomorze Środkowe, bo w 1266 r. był w Kołobrzegu przy czynności Barnima I w toku wyprawy wojennej do ziemi sławieńskiej.

Jan von Troye „de Bandekow” w latach 1311–1320 świadczył przy czynnościach księcia Warcisława IV, dotyczących ziem kamińskiej i gryfickiej; Konrad – przy czynnościach tegoż księcia w Trzebiatowie (1312)²⁵⁷. Jan z synem Mikołajem z lat 1314–1320 są być może identyczni z Mikołajem i Janem von Luscow, którzy w 1313 r. układali się z klasztorem w Słupi o dziesięciny we wsiach Gross i Wendisch Boldekow²⁵⁸. Może tenże Mikołaj, rycerz w ziemi kamińskiej (1332), był krewnym rycerza Ludekina z Maszewa (1334).

Już w XIV w. linia rodowa siedziała w Nowej Marchii. W 1403 r. Henning i Mucze (Mutze z Dobrej Nowogardzkiej, zabity w 1442 r.?) skarżyli się wielkiemu mistrzowi krzyżackiemu na rabunki Hermana von Lauchstadta (z Ług k. Dobiegniewa? Czy raczej z Woldenburga na Pomorzu?), tenże Henning (z Ług) pisał w 1405 r. z Dobiegniewa skargę do Malborka na rabunki Polaków. Przedstawiciele tej rodziny i „Locstetin” (więc „z Ług”?) z Woldenburga (czy to zatem Herman z Woldenberga/Dobiegniewa, czy z Woldenburga/Dąbia Gryfickiego, wspomniany w 1402 r.?) obok Ostenów z Płotów i innych rycerzy pomorskich w 1417 r. oferowali się jako ewentualni zaciężni w wojnie Krzyżaków z Polską²⁵⁹. Związek Troye z okolicą Płotów i Dobiegniewa jest niewątpliwy.

Ale linia rodowa siedziała też w ziemi świdwińskiej. Claus bowiem 30 czerwca 1428 r. zamienił z Krzyżakami połowę wsi Lekowo, kupioną od Jakuba Lekowa, na część Słonowic (Słonewitz), i to jest Claus z Lekowa (1436),

²⁵⁵ Tamże; PUB II, nr 696.

²⁵⁶ *Matrikeln...*, s. 8.

²⁵⁷ PUB II, nr 792: 1266; V, nr 2697, 2690–2693: 1311, nr 2741: 1312, nr 2772: 1313, nr 2849: 1313, nr 3015–3016: 1316, nr 2741: 1312.

²⁵⁸ PUB V, nr 2786.

²⁵⁹ RHD I, nr 729: 1403, 810–811: 1405; *Repertorium*, nr 406.

w 1440 r. zwolniony z więzienia u biskupa kamieńskiego za staraniem wójta Nowej Marchii²⁶⁰, właściciel wsi Łabędzie (1441–1443), radca wójta krajowego Kirschkorba w ziemi świdwińskiej (1442, gdy brał udział w zapośredniczeniu układu Kirschkorba z Henrykiem Borcke z Łobza o dochody w Kluczkowie i Bierzwnicy; też 1444)²⁶¹, jako były posiadacz dóbr Lekowów we wsiach czy folwarkach Simonshof i Grashof z woli zakonu krzyżackiego (1445; wtedy też z synem Vicke [Fryderykiem] wśród radców wójta podczas rokowań z księciem meklemburskim w Świdwinie). Po śmierci wójta Kirschkorba wielki mistrz 30 października 1448 r. pisał do nadleśnego świdwińskiego o ułaskawieniu Clausa w jego sporze prawnym z byłym wójtem. Czy to zatem on (Claus) był rajcą Świdwina (1445, 1448), zadłużony wobec wikarii w kościele świdwińskim na 100 guldenów, o które prosił wielkiego mistrza (1451), hołdujący elektorowi w 1454 r. i następnie jego radca²⁶², zatem członek ścisłej elity kraju?

Ród wymarł w XVIII w. W herbie jednorożec²⁶³.

Von Wedel

Z pięciu braci Wedlów, rodziny przybyłej z Holsztynu do Księstwa Pomorskiego za Barnima I, znany od 1278 r. Hasso I, m.in. kasztelan margrabiów w Drezdenku (1305), zmarły ok. 1306 r.²⁶⁴, jest przodkiem linii na Świdwinie i wielkiej na Krzywnicy stargardzkiej i Chociwlu. Jego syn Wedego I, znany od 1298 r., komornik brandenburski (1316–1319) i marszałek książąt szczecińskich (1317–1323)²⁶⁵, na Krzywnicy (1315/1320), wraz z byłym stolnikiem duńskim Mikołajem Olafssonem posiadał 27 maja 1319 r. za 11 tys. brandenburskich grzywien srebra od margrabiego Waldemara zamek, miasto Świdwin i ziemię świdwińską, z sądownictwem wyższym i niższym, poborem bedy, regaliai, a więc z prawami dominialnymi. Margrabia nie zarezerwował sobie nawet prawa wstę-

²⁶⁰ *Repertorium*, nr 606, 843, 894.

²⁶¹ UBB II/2, nr 112: 19.01.1441 wśród poręczycieli za lojalność wobec Krzyżaków zwolnionego z więzienia w Świdwinie Clausa Rütze z Rusinowa; nr 118: 19.11.1442; *Repertorium*, nr 906, 932, 1003.

²⁶² RHD I, nr 8685–8689: 1445; *Repertorium*, nr 1041, 1036: 1445, nr 1253: 1448, 1270: 1448, nr 1337: 1451; CDB A XXIV, s. 155: 1445, s. 161.

²⁶³ G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 97, tab. 59.

²⁶⁴ PUB II, nr 1115: 1278; CDB A XIX, s. 446: 1305.

²⁶⁵ CDB A XXIV, s. 8: 1298; IX, s. 13: 1316; H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 721; tegoż, *Beiträge...*, Bd. I, s. 42.

pu do zamku²⁶⁶, a zatem czynił tam Wedłów panami dominialnymi. Margrabia nic nie nadmieniał o pobieraniu tej sumy, było to więc w istocie umorzenie długu zaciągniętego w okresie służb Wedegona, zwłaszcza w okresie wojny z Danią w 1316 r. Wedego zmarł 9 października 1324/1330 r.²⁶⁷ Pozostawił m.in. synów: Wedegona II, wójta Nowej Marchii (1327, 1329), przodka linii krzywnickiej, oraz interesującego nas tutaj Hassona VI na Świdwinie. W źródłach znany od 1320 r., wójt (starosta) i podpora rządów margrabiego Ludwika w Nowej Marchii (1327), do współrządów dopuścił krewniaków²⁶⁸, wójt w okręgu Choszczna, Recha, Drawska (1348), zmarł w 1354 r.²⁶⁹ Jego żona Jutta w 1341 r. miała ustalone dożywocie we wsi Przybysław i w młynie Bystrzynka²⁷⁰.

Z małżeństwa tego pochodził ostatni pan na Świdwinie, Hans IV. Od Wittelsbachów otrzymał 26 czerwca 1364 r. list lenny na zamek, miasto i ziemię Świdwin. Margrabia Otto 20 stycznia 1370 r. nadał jego żonie Bercie dożywocie w Ciechnowie, Kłodzinie i młyn Bystrzynka²⁷¹. W 1374 r. Hans składał hołd cesarzowi Karolowi IV i jego synom, otrzymując wraz z innymi Wedłami do wspólnej ręki zamek, miasto i ziemię świdwińską²⁷². Wójt Nowej Marchii 27 października 1381 i 19 listopada 1383 r., występuje z synem Hassonem 10 czerwca 1382 r.²⁷³, popada w długi, zaciąga pożyczki w Chojnie, zapewne na cele publiczne²⁷⁴. W obecności swych manów: Michela von dem Elbe, Janeka Hove i innych 14 czerwca 1384 r. dokonuje w Elblągu sprzedaży zakonowi krzyżackiemu zamku, miasta (*opido*) i ziemi świdwińskiej, *niczym nie przywabiony, ani oszukany, z woli własnej [...] niczego nie zachowując*, po czym zabiega usilnie o pokrycie jego długów, prosi o przydzielenie mu w dożywocie mieszkania i środków do życia, zapewniając, że po śmierci zakon nie będzie miał zobowiązań wobec jego żony i ewentualnych dzieci²⁷⁵. Był więc bankrutem, a syn Has-

²⁶⁶ UBW II/1, nr 152.

²⁶⁷ H. v. Wedel, *Geschichte...*, s. 721.

²⁶⁸ Tamże, s. 117 n.; PUB VI, nr 3560: 1321; VII, nr 4294: 1326.

²⁶⁹ K.F. Kloden, *Diplomatische Geschichte des für falsch erklärten Markgrafen Waldemar von Brandenburg vom Jahre 1345–1356*. Berlin 1845, Bd. II, s. 186.

²⁷⁰ CDB A XVIII, s. 454; XXIV, s. 32.

²⁷¹ CDB A XVIII, s. 138, 150, 229.

²⁷² UBW IV, nr 5.

²⁷³ CDB A XVIII, s. 235.

²⁷⁴ R. Eckert, *Geschichte von Landsberg...*, s. 69, 255.

²⁷⁵ CDB A XVIII, s. 236 n.

so zmarł wcześniej. W Malborku 10 sierpnia 1384 r. Hans kwitował kwoty za Świdwin i umawiał się, że żona, jeśli go przeżyje i wyjdzie ponownie za mąż, do zamku nie będzie rościć praw, ale dostanie 500 grzywien pruskich, a jeśli nie wyjdzie, otrzyma tu mieszkanie i czynsz na dożywocie²⁷⁶.

Również w Malborku 8 września 1384 r., w obecności kuzynów Wedegona, Titzego i Godekina z Krzywnicy, Hans uzyskał od Krzyżaków dożywotnią siedzibę w byłym zamku prokuratorskim w Unisławiu w ziemi chełmińskiej (na południe od Chełmna), wraz z rocznym czynszem 150 grzywien i całym tamtejszym inwentarzem. Ale po jego śmierci – najprawdopodobniej w 1391 r., bo 11 listopada 1391 r. Unisław dalej był w ręku krzyżackim, gdyż ponownie przywrócono tam urząd prokuratorski²⁷⁷ – ratami po 250 grzywien spłacano do 1409 r. wdowę po Hansie²⁷⁸.

Krzyżacy musieli zaspokoić roszczenia do ziemi świdwińskiej, zgłoszone przez Henninga von Wedla z linii krzywnickiej na Złocieńcu i Mielnie, który w nieznanych okolicznościach stał się właścicielem połowy Świdwina i odebrał hołd od miasta. Zakon usiłował wpierw uwolnić miasto od Henninga przy pomocy dwóch innych Wedlów, którzy obiecali uzyskać od niego rezygnację, ale poparcie innych rodowców przedłużyło sprawę. Henning dopiero 3 maja 1386 r. w Malborku zrzekł się wszelkich roszczeń, a układ pieczętowali jego krewni, Wedige z Krzywnicy, Hannus ze Świdwina i Arnt von der Osten²⁷⁹, nie wiadomo – zmuszony czy za rekompensatą. 19 października 1386 r. Henning zapewnił, że w ciągu ośmiu dni zwolni Świdwin z przysięgi²⁸⁰.

Witte (Albus)

Pierwszym w Nowej Marchii przedstawicielem tego rozrodzonej rodziny jest Werner *miles dictus Albus*, który w 1289 r. otrzymał od margrabiego Albrechta III wieś Płonno (Clausdorf) z 64 łanami i nadwyżką 16 łanów po mierzeniu. Uczestniczył więc w kolonizacji ziemi pelczyckiej. Może wieś nazwano na cześć Clausa/Mikołaja Wittego, ojca Wenera, imię to bowiem powtarza się w następ-

²⁷⁶ CDB A XVIII, s. 238.

²⁷⁷ K. Heidenreich, *Der Deutsche Orden in der Neumark (1402–1455)*. Berlin 1932, s. 4; S. Józwiak, *Centralne i terytorialne organy władzy zakonu krzyżackiego w Prusach w latach 1228–1410*. Toruń 2003, s. 205.

²⁷⁸ J. Sarnowsky, *Die Wirtschaftsführung des Deutschen Ordens in Preußen (1382–1454)*. Köln 1993, s. 367, 418, 699.

²⁷⁹ CDB A XVIII, s. 240.

²⁸⁰ G. Wrede, *Die Grenzen...*, s. 194; RHD II, nr 1132.

nych generacjach²⁸¹. Werner i Lippold w 1298 r. obecni byli przy fundacji kolegiaty myśliborskiej i w 1300 r. przy fundacji mironickiej; Henryk – w 1298 r. w Grimnitz przy nadaniu dla Blocka Bloxdorfu koło Choszczna przez margrabiów joannickich i w Choryniū przy nadaniu dla Pełczyc²⁸². W rejestrze kosztów wojennych z 1321 r., zestawionych przez marszałka pomorskiego Wedegona I von Wedla, występują Mikołaj Albo (jako więziony) i Sifrid Albo. Zygfryd był więc zapewne lennikiem Wedłów i to on w 1337 r. miał 8 łanów w Pęczeryźnie²⁸³. Potem jednak w ziemi świdwińskiej Witte nie występują.

Von Wopersnow (Wobersnow, Wobersnou, Wopersznouw, Wuperssnou, Wuppersnow)

Związek rodu z wsią Wopersnow (dziś Oparzno na południowy zachód od Świdwina) jest niewątpliwy, zwłaszcza że miał tu lenno do XVII w. Do 1348 r. Henryk wraz z Henrykiem von Sagantzem posiadali lenno w Nielepie i po ich śmierci 1 stycznia 1349 r. przeszło ono na Hassona von Wedla z Świdwina. Margrabia Ludwik Starszy nazwał ich swymi *fideles*, a wieś mieli posiadać jako lenno od niego, otrzymali ją zatem kiedyś po 1330 r., gdy Wedlowie pozostawali w opozycji wobec panującego. Hasso lub jego syn Hans von Wedel musieli nadać lenno w tej wsi dziedzicom Henninga, bo w 1389 r. (1385?) bracia Przybysław, Tymmo i Dytryk sprzedali 7 łanów z *bonis nostris ville Nelep* w obecności *Domino noster*, tj. wójta krzyżackiego Machariususa von Swidnizta, bractwu Bożego Ciała w Świdwinie, które mieli w lenno od Jana von Lekowa²⁸⁴. Przenieśli się też do księstwa słupskiego, w okolicy Podwilcza w ziemi Lipie, bo tam w 1387 r. Przybysław był lennikiem książąt pomorskich. Tydeke w 1394 r. sprzedał Krzyżakom wieś Lipce, a Sywerd – swą część Nielepu, co opiekęowali jego rodowcy Tymmo i Tydeke²⁸⁵. W ziemi świdwińskiej w 1403 r. notowany był Vicke (Fryderyk), w ziemi białogardzkiej – Sywerd w „Nasutow”. Rodzina w 1440 r. wraz z Lekowami z księstwa słupskiego napadła na Świdwin; Syverd i Kar(sten?) w 1443 r. byli poręczycielami dotrzymania przez Lekowów układu z wójtem Nowej Marchii i Świdwinem. Hans, rajca Świdwina 1448; wobec niego zakon

²⁸¹ CDB A XVIII, s. 64; P. v. Niessen, *Geschichte der Neumark...*, s. 203.

²⁸² CDB A XVIII, s. 371, 442; XXIV, s. 8; J. Zdrenka, *Dokument margrabiów brandenburskich dla Pełczyc (Bernstein) z roku 1298*. „Studia Źródłoznawcze” 32–33 (1990), s. 183–187.

²⁸³ *Das Neumärkische Landbuch...*, s. 12, 13, 14, 16, 18, 20, 26, 27.

²⁸⁴ CDB A XVIII, s. 121, 242.

²⁸⁵ H.F.P. v. Wedel, *Beiträge...*, Bd. I, s. 18; Bd. II, s. 30; *Repertorium*, nr 70–71.

krzyżacki miał finansowe zobowiązania²⁸⁶. Bracia Karsten i Sivert (Szewerd) w 1462 r. sprzedali kartuzom świdwińskim opuszczony folwark w Bierzwnicy białogardzkiej (Reinfeld). Pierwszy był w 1464 r. wójtem księcia Eryka II w Białogardzie i stoczył w 1469 r. z wójtem świdwińskim Polentzem słynną „wojnę o krowę”; był radcą dworskim Bogusława X w 1474 r.²⁸⁷ Margrabia Jan Cicero w 1488 r. nadał w lenno braciom i kuzynom: Janowi, Michałowi, Hansowi i Mikołajowi oraz ich kuzynowi Schirowi (Schyre) Oparzno i część Łąkowa (Lancken). Tam też wspomniani w 1499 r. W 1493 r. Jan, Schire i H(enryk), patroni kościoła parafialnego w Oparznie, po rezygnacji Jana Wopersnowa prezentowali na plebana Jana von Ellingena²⁸⁸. Tenże chyba Jan Wopersnow jako kanonik kolegiaty Ottońskiej w Szczecinie miał sprawę procesową w Rzymie 16 kwietnia 1482 r., w latach 1482–1509 był archidiakonem Pasewalku, 1496–1497 – prepozytem kołobrzeskim i kanonikiem myśliborskim, kamieńskim, kolegiaty Mariackiej w Szczecinie, z prebendą w Starym Chrapowie (dziś gmina Bielice)²⁸⁹. W 1506 r. Henning otrzymał w lenno Oparzno do wspólnej ręki z Sivertem, Michelem, Hansem, Łukaszem, Kartze, Krzysztofem, Jerzym z „Trossin” (może Crossin, nieodgadnione jeszcze)²⁹⁰. Barbara z Oparzna, żona Jerzego von der Goltza z Oleszna i Mielenka (1525, 1536). Henning 19 marca 1564 r. zenił się z Elżbietą von Massow²⁹¹. Henryk i Fritz z Oparzna zobowiązani byli w 1565 r. do służby dwukonnej; w 1571 r. list lenny wystawiono dla Antoniego z Klepczewa i nieobecnego na dworze elektorskim Henninga; tenże Fritz w 1572 r. miał w Oparznie 2 łany, 2 opuszczone i 1 łań jeszcze niepomierzony; Adrian – tamże 2 łany i 2 opuszczone²⁹².

W herbie w ukośnie przeciętej tarczy połowa jelenia i szachownica. Ród wymarł ok. 1784 r.²⁹³

²⁸⁶ J. Voigt, *Die Erwerbung...*, s. 243; *Repertorium*, nr 932, 1253–1254.

²⁸⁷ F. Schmidt, *Die Familie von dem Borne...*, Bd. I, s. 569; 1403; *Repertorium*, nr 1041, 1270; J. Bagmihl, *Pommersches...*, Bd. III, s. 102.

²⁸⁸ CDB A XXIV, s. 207, 214; R. Klempin, *Diplomatische Beiträge...*, s. 99, nr 829.

²⁸⁹ APSz, ZSI, nr 1147 (dawniej 28): *Regesten zu den Urkunden des Marienstiftes in Stettin vereinigt mit den Regesten zu den Urkunden des Otostiftes in Stettin, begonnen von dr. Oberländer 1914, ergänzt u. beendet von dr. Hoogeweg 1917*, nr 271–272, nr 1215; *Repertorium Germanicum*. Bd. VI. Tübingen 1985, nr 3752.

²⁹⁰ H. Heyden, *Von den bischöflichen Beamten in Pommern*. „Blätter für die Kirchengeschichte Pommerns” 19 (1939), s. 31, 22/23 (1940), s. 83; CDB XXIV, s. 225; 1506.

²⁹¹ *Regesta* III, s. 364.

²⁹² C. v. Eickstedt, *Beiträge...*, s. 42, 72; H.-G. Ost, *Die zweite...*, s. 133.

²⁹³ F. Freiherr von der Goltz, *Nachrichten über die Familie der Grafen und Freiherren von der Goltz*. Strassburg 1885, s. 436; G.A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Mark...*, s. 107, tab. 65; tegoż, *Der abgestorbene Adel der Provinz...*, s. 112 n.

Zabel

Piotr Scharn otrzymał w 1471 r. w lenno w Krosinie, które wcześniej posiadał Wolf Zabel²⁹⁴. Ród bliżej jeszcze niezany.

Ośrodki (lenna) rycerstwa w ziemi świdwińskiej

[w nawiasach kwadratowych miejscowości już poza historyczną ziemią świdwińską]

Bełtno (Boltenhagen) – Bolte(nhagen), v. Borcke, Rützw, Scharn	[Mysłowice] – v. Blankenburg
Berkanowo – v. Berkenow, Meseritz, Rüchel	[Nacmierz łobeski] – v. Meseritz
Biały Zdrój – v.d. Elbe, [Bierzwnica] – v. Borcke, Troye, Wopersnow	Nielep – v. Briesen, Labentz, Lekow, Wopersnow
[Borne] – v.d. Borne	Oparzno – v. Lekow, Wopersnow
Bronowo – v. Ritzerow, Rützw	Pęczeryzno – Heinrichsdorf, v. Kanckelfitz, Witte
Brzeżno – v. Briesen	[Powalice] – v. Blankenburg
Bystrzyno – v. Lekow	Poľhleby – v. Briesen
Chomętowo – v.d. Elbe, Gummetow	Przybysław – v. Lekow, Pribslaff
Ciechnowo – v. Labentz, Lekow	Rusinowo – v. Borcke, Meseritz, Rützw
Cieszyno – v. Lekow	Rycerzewo – v. Borcke, Ritzerow
Grashof – v. Lekow	Rydzewo – v. Brederlow, Buge, Elbe, Rützw
Jastrzębniki – v. Borcke, Lekow	[Rzecko] – v.d. Borne
Karsibor – v. Briesen, Ritzerow	Rzeczyno – v. Rützw
Kartlewo – v. Scharn	Simonshof – v. Lekow
Kłęczewo – v. Klemzow, Lekow, Rüchel, Wopersnow	[Sława] – v. Borcke
Kluczkowo – v. Borcke, Völtzkow, Klutzkow, Troye	[Sławoborze] – v. Blankenburg
[Kłacko] – v.d. Borne, v. Brederlow	Słonowice – v. Briesen, Borcke, Kleist, Scharn, Troye
Koszanowo – v. Briesen, Cussenow, Rüchel	Słowieńsko – v. Blankenburg, Scharn
Kowanowo – v. Borcke, Rützw	Smardzko – Drost
Krosino – Hube, Lekow, Scharn, Wopersnow, Zabel (?)	Sobiemirowo – v. Blankenburg
Krzecko – v. Briesen, Cussenow	Świdwin – v. Briesen, Ficke, Völtzkow, Halfrydder, Hamburg, Kleist, Lekow, Natzmersdorf, Polentz, Scharn
Kunowo – v. Lekow	Więcław – v.d. Elbe, v. Polentz
Lekowo – v. Lekow, Scharn, Troye	Wilczkowo – v. Völtzkow
Lipce – v. Wopersnow	[Woliczno] – v. Briesen
Łabędzie – v. Briesen, v.d. Elbe, v. Labentz (Coppe), Scharn	(Zarańsko) – v. Borcke, Hube
Międzyrzecze – v. Meseritz	Ząbrowo – v. Borcke, Meseritz, Rüchel, Scharn

²⁹⁴ A. Zechlin, *Geschichte...*, s. 25, za rocznikami świdwińskimi.